

DE SOCIAAL-POLITIEKE ROL VAN HET SOCIAAL WERK:

Een onderzoek naar het sociaal-politieke potentieel van outreachend sociaal werk

Aantal woorden: 23 045

Justine Rooze

Studentennummer: 01205817

Promotor: dr. Joris De Corte

Masterproef voorgelegd voor het behalen van de graad master in het Sociaal Werk

Academiejaar: 2017 - 2018

Abstract

Titel: De sociaal-politieke rol van het sociaal werk: Een onderzoek naar het sociaal-politieke potentieel van outreachend sociaal werk

Auteur: Justine Rooze (01205817)

Promotor: Dr. Joris De Corte

Opleiding: Master Sociaal Werk, Universiteit Gent

Academiejaar: 2017-2018

Deze masterproef focust op de sociaal-politieke rol van outreachend sociaal werkers. Dit thema werd verkend aan de hand van een literatuurstudie en een kwalitatief onderzoek in het outreachend praktijkveld. In de literatuurstudie werden de centrale begrippen (de sociaal-politieke rol en outreach) verkend en inzichtelijk gemaakt. Waarna aan de hand van semigestructureerde interviews ($n=16$) in het praktijkveld onderzocht werd welke invulling de sociaal-politieke rol krijgt, welke context er noodzakelijk is en op welke obstakels er gebotst wordt.

Er werd vastgesteld dat outreachend werken opgevat wordt als een individuele praktijk en dat de verbinding met het structurele niveau amper gemaakt wordt. Toch is er sprake van enige sociaal-politieke activiteit. Outreachers nemen namelijk wel een sociaal-politieke rol op in het contact met andere hulp- en dienstverleningsorganisaties waarbij ze aanzetten tot reflectieprocessen en het uitrekken van de discretionaire ruimte. Deze specifieke invulling is waardevol, maar ook problematisch, aangezien het kan duiden op het afwijzen van de ambigue rol van het sociaal werk. Outreachers lijken geen mogelijkheden te zien om op structureel niveau een impact uit te oefenen, dit door een confrontatie met een aantal obstakels waarvan de voornaamste een gebrek aan tijd en middelen zijn en het ontbreken van een steunende politieke context. In dit onderzoek wordt geopperd dat, hoewel de obstakels zeker een rem zijn, de outreachers ook in eigen boezem moeten kijken en zelf verantwoordelijkheid moeten opnemen voor het creëren van opportuniteiten om door te breken naar het structurele niveau.

Woord vooraf

Deze masterproef vormt het sluitstuk van mijn opleiding Sociaal Werk aan de Universiteit Gent. Doorheen deze opleiding werd ik steeds geprikkeld en uitgedaagd om kritisch na te denken over het sociaal werk en relevante maatschappelijke thema's. Ik wil die lijn verder door trekken in deze masterproef. De keuze voor het onderwerp was niet toevallig, verscheidene professoren benadrukten in diverse vakken het belang van de sociaal-politieke rol. Het onderwerp intrigeerde mij. Ik was overtuigd geraakt van de belangrijke betekenis van deze rol voor het sociaal werk. Tegelijkertijd besepte ik echter dat een sociaal-politieke rol opnemen in het hedendaagse sociale praktijkveld geen evidentie kan zijn. Ik heb deze masterproef aangegrepen als een kans om dit onderwerp te exploreren en veel bij te leren van interessante actoren in het werkveld. Ik zou echter niet in mijn opzet geslaagd zijn zonder de steun van enkele belangrijke personen. Zij verdienen een welgemeende 'dankjewel'.

Eerst en vooral wil ik mijn promotor, doctor Joris De Corte, bedanken voor de persoonlijke begeleiding. Bedankt voor uw grondige feedback, waardevolle tips en positieve aanmoediging. Bedankt om tijd te maken om te luisteren, mee te denken en mij steeds weer verder op weg te helpen. Onze overlegmomenten vormden een grote meerwaarde tijdens de totstandkoming van deze masterproef.

Vervolgens wil ik graag de personen uit het praktijkveld bedanken die tijd gemaakt hebben om met mij in gesprek te gaan. Zonder jullie bijdrage was het schrijven van deze masterproef niet mogelijk geweest. Bedankt om mij een inzage te geven in jullie dagdagelijkse praktijk, om mij bewust te maken van moeilijkheden in het praktijkveld, maar ook om mij te inspireren met boeiende verhalen.

Ten slotte wil ik graag mijn familie en vrienden bedanken. Bedankt mama en papa om altijd klaar te staan voor mij en steeds jullie vertrouwen in mij te uiten. Jullie onvoorwaardelijke steun gedurende mijn hele studententijd was van onschatbare waarde. Ook bedankt aan mijn vriend die me steeds bleef motiveren om door te zetten en ook praktische hulp geboden heeft door deze masterproef na te lezen. Ten slotte wil ik ook graag mijn medestudenten en mijn scouts vrienden bedanken om me steeds bij te staan met raad en daad doorheen dit thesisproces. Bedankt dat ik steeds bij jullie terecht kon voor een extra perspectief of gewoon, om even te ventileren.

Inhoudsopgave

Abstract.....	3
Woord vooraf.....	4
Inhoudsopgave.....	5
Inleiding.....	7
Deel I Probleemstelling en onderzoeksvragen.....	8
1. Probleemstelling	8
2. Onderzoeksvragen.....	9
3. Relevantie.....	9
Deel II Theoretisch kader	11
1. De sociaal-politieke rol van het sociaal werk.....	11
1.1 Verkenning van de betekenis van de sociaal-politieke rol van het sociaal werk.....	11
1.2 Oorzaken van de depolitisering van het sociaal werk	15
1.3 Besluit	19
2. Outreach.....	20
2.1 Wat is outreach: een conceptuele discussie	20
2.2 Hernieuwde aandacht voor outreachend werken.....	23
2.3 De sociaal-politieke rol van de outreachend werker.....	25
2.4 Besluit	26
Deel III Onderzoeksopzet.....	28
1. Keuze voor kwalitatief onderzoek.....	28
2. Dataverzameling: het semi-gestructureerde interview	29
3. Samenstelling van de onderzoeksgroep	30
4. Data-analyse en rapportage.....	32
4.1 Transcriptie.....	32
4.2 Thematische analyse.....	33

4.3 Rapportage.....	33
5. Ethische overwegingen	34
Deel IV Onderzoeksbevindingen	36
1. Over outreachend werken.....	36
2. De sociaal-politieke rol van outreachend werken	38
2.1 Outreachend werken als voedingsbodem voor de sociaal-politieke rol	38
2.2. De concrete invulling van de sociaal-politieke rol.....	40
3. Obstakels.....	46
4. Randvoorwaarden om de sociaal-politieke rol op te nemen	51
Deel V Analyse en discussie	54
1. Een waardevolle, maar problematische invulling van de sociaal-politieke rol	54
2. Obstakels bij de invulling van de sociaal-politieke rol: een verhaal van niet mogen, niet kunnen, maar ook niet willen?	56
Deel VI Besluit.....	61
1. Tot slot.....	61
2. Beperkingen van dit onderzoek.....	62
3. Aanbevelingen voor verder onderzoek.....	62
Bibliografie	64
Bijlagen	75
1. Leidraad interview praktijkwerkers en coördinatoren	75
2. Leidraad interview medewerkers VLASTROV en SWAN	80
3. Informed Consent	82

Inleiding

Deze masterproef verkent het sociaal-politieke potentieel van het outreachend sociaal werk in Vlaanderen en Brussel. Dit onderwerp genuanceerd in beeld brengen was een proces van lange adem, waarbij verschillende stappen ondernomen werden. Deze scriptie is opgebouwd uit een aantal delen: de probleemstelling en onderzoeksvragen, het theoretisch kader, het onderzoeksopzet, de onderzoeksbevindingen, de analyse en discussie en tot slot het besluit. Elk deel weerspiegelt een onderdeel van het onderzoeksproces.

In het eerste deel wordt de probleemstelling, die het aangrijpingspunt vormt van deze scriptie, voorgesteld. Hieraan worden vervolgens enkele concrete onderzoeksvragen gekoppeld die verkend zullen worden doorheen de masterproef. In dit deel wordt ook de wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie aangehaald van het onderzoek naar de sociaal-politieke rol van outreachend sociaal werkers. Vervolgens zal in het tweede deel het theoretisch kader van deze masterproef geschetst worden. Hierin worden de begrippen die centraal staan in deze thesis, de sociaal-politieke rol en outreachend werken, verkend en uitgeklaard aan de hand van een literatuurstudie.

Het derde deel vormt een weerspiegeling van het methodologisch proces dat doorlopen werd naar aanleiding van het onderzoek in het praktijkveld. Waarna in het vierde deel de onderzoeksbevindingen toegelicht worden. Deze bevindingen zijn onderverdeeld in vier thema's. Een eerste thema schetst een algemeen beeld van het outreachend werkveld, vervolgens wordt er ingezoomd op de sociaal-politieke rol van de outreachend werkers. Daarna worden de obstakels, waarop gebotst wordt in het praktijkveld, besproken om ten slotte de randvoorwaarden te schetsen die de invulling van de sociaal-politieke rol bepalen.

In het vijfde deel worden de onderzoeksbevindingen in verband gebracht met de bevindingen uit de literatuurstudie. De onderzoeksvragen die naar voor geschoven werden in het begin van deze masterproef vormen de rode draad doorheen deze analyse en discussie. In het zesde en laatste deel wordt een besluit geformuleerd waarin de kern van dit onderzoek gevat wordt. Afsluitend worden hier ook enkele beperkingen van het onderzoek beschreven en enkele aanbevelingen voor verder onderzoek gesuggereerd.

Deel I Probleemstelling en onderzoeksvragen

1. Probleemstelling

Er kan gesteld worden dat de sociaal-politieke rol van het sociaal werk een essentieel onderdeel is van de sociaal werkpraktijk (o.a. Payne, 2014; van Ewijk, 2010, Jansson, 2010). Om dit te legitimeren wordt in de literatuur verwezen naar de positie van het sociaal werk als mediator tussen de publieke en private sfeer (Lorenz, 2008) en naar het normatief referentiekader van het sociaal werk (De Corte, 2016) als mensenrechtenberoep (Bouverne-De Bie, 2015). Tegenwoordig zou deze sociaal-politieke rol echter onder druk staan (Marsten & McDonald, 2012). Als oorzaak hiervoor worden verweven processen van individualisering, normalisering, liberalisering en vermarkting aangehaald (Driessens & Geldof, 2009). In de wetenschappelijke literatuur vloeide er reeds veel inkt over dit onderwerp, waarbij deze zogenaamde depolitisering vaak geproblematiseerd wordt (Roose et al., 2014). Er wordt gepleit dat de sociaal-politieke rol net de eigenheid van het sociaal werk belichaamt (Grymonprez, Roose, & Roets, 2016), waarbij het sociaal werk verder gaat dan de individuele hulpverleningsrelatie en bijdraagt tot het creëren van een sociaal-rechtvaardige samenleving (De Corte, 2016). Dit, onder andere, via het opnemen van een signaalfunctie (Weis-Gal, 2017) en het uitdagen van de soms vastgeroeste logica's in het beleid of de praktijk (Grymonprez et al., 2016).

Verschillende auteurs (Beelen, De Maeyer, Dewaele, Grymonprez, & Mathijssen, 2014; Grymonprez et al., 2016; Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, & Aalto, 2007) stellen dat outreachend werken aangewend kan worden als een mogelijk instrument ter versterking van de sociaal-politieke rol. Deze praktijk wint de laatste jaren opnieuw aan populariteit en verschillende sociaal werkpraktijken experimenteren er mee (Dewaele, 2011). Outreachend werken is een koepelterm waaronder een waaier aan initiatieven vallen die letterlijk buiten de muren van de eigen organisatie aan de slag gaan (De Groof, 2015). De cliënten, die vaak tot een *hard to reach*-doelgroep behoren (Beelen et al., 2014), worden op een actieve manier aangesproken (Van Doorn, Van Etten, & Gademan, 2008) waarbij het bevorderen van hun welzijn voorop staat (Dewaele, 2009).

Hoewel outreach soms louter beschouwd wordt als een methode die ingezet kan worden om nieuwe cliënten op te sporen (Vranckx, 2009), zijn er stemmen in de literatuur terug te vinden die stellen dat outreach kansen in zich draagt om de individuele hulpverleningsrelatie te overstijgen en de verbinding kan maken met de sociaal-politieke opdracht van het sociaal werk (Beelen et al., 2014; Grymonprez et al., 2016). Outreach neemt immers een plaats in heel dicht bij de cliënt en krijgt zo een bijzonder inzicht in de leefwereld van de cliënt (Dewaele, 2009). Hierdoor kan outreach een unieke bijdrage leveren tot de sociaal-politieke discussie. De sociaal-politieke rol

kan echter enkel opgenomen worden als de sociale professionals niet blijven steken in de individuele hulpverleningsrelatie. Ze moeten eveneens de verbinding maken met de structurele visie op het sociaal werk (Piessens, 2008), een signaalfunctie opnemen (Dewaele, 2009), voortdurend reflecteren (Grymonprez et al., 2016), vragen stellen, discussies openen en alternatieve perspectieven aanreiken (Beelen et al., 2014).

2. Onderzoeksvragen

Hoewel outreachend werk in de literatuur naar voor geschoven wordt als een sociaal-politieke praktijk, lijkt er weinig aandacht te zijn voor de concrete invulling die deze rol krijgt. Deze masterproef wil een antwoord bieden op deze leegte in de literatuur door na te gaan of en hoe outreachend werkers vorm geven aan hun sociaal-politieke rol. Aangezien de term outreach tegenwoordig alomtegenwoordig is, zullen de praktijken die betrokken worden in dit onderzoek actief afgetoetst moeten worden aan de invulling van outreach die in deze thesis vooropgesteld wordt. Deze invulling wordt in de literatuurstudie uitgebreid toegelicht.

De concrete onderzoeksvraag waarrond deze thesis opgebouwd is, kan als volgt geformuleerd worden: 'Hoe kan outreachend werken een werkwijze zijn die bijdraagt tot het meer op de voorgrond plaatsen van de sociaal-politieke rol van het sociaal werk?'

Deelvragen die hierbij geformuleerd kunnen worden zijn:

- Hoe wordt er vorm gegeven aan de sociaal-politieke rol binnen het outreachend werken?
- Welke context moet er gecreëerd worden en aan welke voorwaarden moet er voldaan worden om een sociaal-politieke rol te kunnen opnemen?
- Welke obstakels worden er ervaren bij het opnemen van een sociaal-politieke rol?

In wat volgt zullen deze vragen verkend worden aan de hand van een studie van de literatuur en een onderzoek in het outreachend praktijkveld.

3. Relevantie

Bovenstaande probleemstelling en onderzoeksvragen zijn in de eerste plaats wetenschappelijk relevant. De sociaal-politieke rol van het sociaal werk is dan wel een veelbesproken onderwerp, de specifieke sociaal-politieke rol van het outreachend sociaal werk werd nog nauwelijks in de praktijk onderzocht. Dit onderzoek verschilt bovendien van voorgaand onderzoek op twee belangrijke punten. Ten eerste beperkt het onderzoek dat zich richt op de sociaal-politieke rol van het outreachend werken zich vaak tot het straathoekwerk (Grymonprez, 2012). Dit onderzoek wil een bredere kijk hanteren. Hoewel er ook hier een bepaalde en dus beperkte kijk op het concept outreach naar voor geschoven wordt, zal niet louter het straathoekwerk betrokken worden, maar

zal een ruimer scala van outreachende praktijken aangesproken worden. Ten tweede zijn de studies die zich richten op het bredere outreachend werkveld eerder theoretisch van aard (Grymonprez et al., 2014). Hiermee wordt bedoeld op het feit dat er, op basis van een aantal aannames over de outreachende praktijk, van uitgaan wordt dat er binnen het outreachend werken kansen liggen om sociaal-politiek aan de slag te gaan. Hoewel er interessante analyses gemaakt worden en boeiende standpunten ingenomen worden, is er niet afgetoetst hoe de outreachende praktijkwerkers hun sociaal-politieke rol zelf ervaren. Dit onderzoek wil deze lacune proberen opvullen.

Naast wetenschappelijke relevantie is er ook sprake van maatschappelijke relevantie. Outreachend werken wordt immers ingezet om een antwoord te bieden op enkele maatschappelijke problemen. Dit onderzoek wil een bijdrage leveren aan het inzicht in de outreachende werkpraktijk en kan zo ook de manier waarop outreach deze maatschappelijke problemen benaderd deels in beeld brengen. Aanvullend zal dit onderzoek ook relevant zijn voor het sociaal werk zelf, in het bijzonder voor het outreachend sociaal werk, aangezien in dit onderzoek visies samengebracht worden van heel diverse praktijkwerkers waardoor een genuanceerd beeld van de sociaal-politieke rol binnen het outreachend werkveld geschetst kan worden. Dit kan een meerwaarde bieden voor praktijkwerkers in hun persoonlijke zoektocht naar de betekenis en praktische invulling van hun sociaal-politieke rol.

Deel II Theoretisch kader

1. De sociaal-politieke rol van het sociaal werk

Het idee dat sociaal werk meer kan omvatten dan enkel de individuele hulpverleningsrelatie is heel oud. Er kunnen al sporen teruggevonden worden in de basiswerken van Mary Richmond en Jane Addams, die gepubliceerd waren in het begin van de 20^e eeuw (Verzelen, 2013; Van der Linde & Verzelen, 2010). In zijn studie komt Branco (2016) tot de vaststelling dat, hoewel Richmond en Addams er andere ideeën en methoden op nahouden, beiden inzagen dat sociaal werk en sociaal beleid onafscheidelijk zijn en dat *policy practice* dus ook een essentieel onderdeel van de sociaal werkpraktijk dient te zijn.

Deze sociaal-politieke rol lijkt tegenwoordig echter geen vanzelfsprekendheid meer te zijn. In de literatuur wordt er gesteld dat de politieke rol van het sociaal werk steeds meer onder druk staat (o.a. Marsten & McDonald, 2012; Geldof, 2011; Driessens & Geldof, 2009). Als oorzaak hiervoor worden verweven processen van individualisering, normalisering, liberalisering en vermarkting aangehaald (Driessens & Geldof, 2009). Voor er dieper ingegaan wordt op de oorzaken van deze zogenaamde depolitisering van het sociaal werk, zal er verkend worden wat er verstaan wordt onder de sociaal politieke rol van het sociaal werk.

1.1 Verkenning van de betekenis van de sociaal-politieke rol van het sociaal werk

De internationale definitie van sociaal werk luidt:

Social work is a practice-based profession and an academic discipline that promotes social change and development, social cohesion, and the empowerment and liberation of people. Principles of social justice, human rights, collective responsibility and respect for diversities are central to social work. Underpinned by theories of social work, social sciences, humanities and indigenous knowledges, social work engages people and structures to address life challenges and enhance wellbeing. (IFSW, 2014, s.p.)

In deze definitie worden de sociaal-politieke doelstellingen van het sociaal werk duidelijk benoemd (Ioakimidis, 2013). Deze doelstellingen tonen de aandacht van het sociaal werk voor ongelijke machtsverhoudingen en de oneerlijke verdeling van maatschappelijke hulpbronnen aan (Payne, 2014). Sociaal werk zal die ongelijke verhoudingen trachten weg te werken via de weg van emancipatie, bewustwording en politieke strijd (Van Ewijk, 2010).

De oorsprong van deze sociaal-politieke rol is terug te vinden in de duale positie van het sociaal werk: de professie fungeert als een mediator tussen de publieke en de private sfeer (Lorenz,

2008). Hieruit vloeit voort dat de sociaal werker in een ideale, mediërende positie verkeert om individuele kwesties, vragen en problemen onderwerp te maken van een breder publiek debat (Jordan & Parton, 2004). Sociaal werkers kunnen een unieke bijdrage leveren tot het publieke en politieke debat aangezien hun bottom-up kennis van sociale problemen en de impact van beleidsbeslissingen een grote hulp kan zijn bij het maken van beleid dat sociaal rechtvaardig is (Weis-Gal, 2017). Daarnaast vindt de sociaal-politieke rol ook zijn oorsprong in het feit dat het sociaal werk een mensenrechtenberoep is (Bouverne-De Bie, 2015; Reynaert, Roose, & Hermans, 2018). Dit is een meer normatieve legitimatiegrond van de rol, waarbij het sociaal werk streeft naar een meer rechtvaardige samenleving (De Corte, 2016).

Deze sociaal-politieke rol kan op verschillende manieren opgenomen worden. In haar analyse van de wetenschappelijke literatuur rond het onderwerp destilleert Weis-Gal (2017) drie verschillende wijzen waarop deze rol ingevuld kan worden. Een eerste is de vrijwillige politieke participatie waarbij sociaal werkers politiek actief zijn buiten hun professie. Dit gaat onder andere over gaan stemmen, protesteren en campagne voeren (Ritter, 2007 in Weis-Gal, 2017). Ten tweede kunnen sociaal werkers zich ook verkiesbaar stellen en zo een formele politieke actor worden. Een derde manier waarop uiting gegeven kan worden aan de sociaal-politieke rol, verwijst naar die activiteiten die integraal deel uitmaken van het takenpakket van de sociaal werker. Hierbij zal er een actief engagement opgenomen worden in beleidsbeïnvloedende activiteiten tijdens de werkuren. Dit kan bijvoorbeeld gaan over het benaderen van beleidsmakers, het getuigen in een beleidsbeïnvloedend comité of participeren in een coalitie gericht op beleidsverandering (Jansson, 2014 in Weis-Gal, 2017).

Op deze laatste categorie van beleidsbeïnvloedende activiteiten zal de focus liggen in deze masterproef. Een verdere uitdieping is nodig aangezien deze categorie heel breed op te vatten is. 'Beleidsbeïnvloedende activiteiten' kunnen immers duiden op een waaier aan mogelijkheden. Hermans (2014) onderzocht dit vanuit een historisch perspectief. Hij concludeerde dat er grofweg drie benaderingen te onderscheiden zijn om als sociaal werker vorm te geven aan een sociaal-politieke rol. Een eerste manier is via het klassiek radicaal sociaal werk (Hermans, 2014). Hierbij ligt de focus op de onrechtvaardige organisatie van de samenleving (Hermans, 2012). Dit is een conflictbenadering (Mullaly, 2007) waarbij er collectieve acties opgezet worden samen met de cliënten en er gestreefd wordt naar een fundamentele verandering van de samenleving (Hermans, 2014). Deze invulling was vooral populair in de jaren '60 en '70 en is daarna, door ontwikkelingen binnen het sociaal werk, wat ondergesneeuwd geraakt (Turbett, 2014; Fergusson, 2008). Recent roepen verschillende auteurs echter op om het radicaal sociaal werk terug te omarmen omdat het

mogelijkheden zou bieden om de depolitisering van het sociaal werk tegen te gaan. Zo stelt Baldwin (2011) dat radicale actie in het hedendaagse sociaal werk zeker mogelijk is en geeft hij vijf acties aan die sociaal werkers kunnen ondernemen. Het gaat in de eerste plaats om het bewust worden en expliciteren van de politieke aard van het sociaal werk, waarbij beslist wordt over de verdeling van schaarse goederen. Ten tweede dient er een kritische en reflectieve kijk op de sociaal werkpraktijk ontwikkeld te worden. Vervolgens pleit Baldwin voor het aangaan van allianties met de cliënten en houdt hij een betoog voor het ontwikkelen van een praktijk gebaseerd op sociale rechtvaardigheid aangezien dit kan zorgen voor een “shift from individual pathology to the pathology of social systems” (p. 201). Ten slotte argumenteert hij dat sociaal werkers deze taken niet in hun eentje moeten aanpakken, maar net collectief moeten handelen aangezien het sociaal werk zo met meer autoriteit kan spreken.

De kritische benadering richt zich daarentegen op de rol van het sociaal werk zelf bij het reproduceren van sociale ongelijkheden. De klemtoon ligt op kritische reflectie over de sociaal werkpraktijk (Hermans, 2014) en de manier waarop de cliënt-hulpverleningsrelatie verloopt (Grymonprez, 2012). Via dergelijke reflectie kunnen de vooronderstellingen van de sociaal werker geëxpliciteerd worden en kunnen onderdrukingsmechanismen aan het licht komen (Fook, 2003; Dominelli, 2002; Kirkwood, Jennings, Laurier, Cree, & Whyte, 2016). Daarnaast kan er zo ook een licht geschenen worden op bepaalde waarden, normen en principes binnen het sociaal werk. Hoewel die inherent zijn aan nieuwe ontwikkelingen (evidence-based werken, privatisering, ...) in het sociaal werkveld, zijn deze toch vaak enkel impliciet aanwezig (Askeland & Fook, 2009). De reflectie dient verder te gaan dan puur pragmatisch reflecteren over de sociaal werkpraktijk (Brookfield, 2009), maar blijkt in de realiteit vaak vast te lopen op praktische aspecten, bezorgdheden en oplossingen (Kirkwood et al., 2016).

De beleidsgerichte benadering ten slotte legt de klemtoon op signaleren en aanzetten tot het nemen van beleidsmaatregelen om structurele veranderingen te bekomen (Hermans, 2012). Deze signaalfunctie wordt gezien als een basiscompetentie van de sociaal werker (De Jong & Dumoulin, 2009). Het is een opdracht die de sociaal werker niet naast zich neer kan leggen (Driessens & Geldof, 2009). Aangezien sociaal werkers het dichtst staan bij sociale problemen en ze direct geconfronteerd worden met de effecten van beleidsbeslissingen, is het hun taak om problemen aan te kaarten en een publieke rol op te nemen (Hermans, 2014). Sommige auteurs gaan verder. Zij stellen dat het signaleren ook dient in te houden dat er activiteiten ondernomen worden om “relevante groepen in de samenleving zodanig te beïnvloeden dat zij maatregelen nemen om die belemmerende factoren op te heffen” (Sluiter, 2010, p. 26).

Hoewel de sociaal-politieke rol gezien wordt als een essentieel onderdeel van de sociaal werkpraktijk, is het opnemen en uitvoeren van deze rol geen vanzelfsprekendheid. De sociaal werker moet hiervoor bepaalde kennis bezitten en vaardigheden ontwikkelen (De Corte & Roose, 2018; Jansson, 2010; Hermans, 2012). Volgens het model dat Jansson (2010) opstelde gaat het om vier vaardigheden. Een eerste groep zijn de analytische vaardigheden die noodzakelijk zijn voor het vergaren van data, het formuleren van beleidsalternatieven en het opstellen van beleidsaanbevelingen. De politieke vaardigheden staan voor het kunnen beoordelen van het beleid, het kunnen identificeren van machtsbronnen en het kunnen ontwikkelen van een politieke strategie. Interactionele vaardigheden zijn noodzakelijk voor het leggen van contacten, het ontwikkelen van netwerken, het faciliteren van coalitievorming, ... Een laatste set essentiële vaardigheden ten slotte zijn deze wat betreft het ethisch redeneren. Deze zijn noodzakelijk om morele overwegingen te maken rond welke doelen nagestreefd zullen worden en om te bepalen hoe deze bereikt zullen worden.

Daarnaast is er, om een werkelijke invloed te kunnen uitoefenen, ook kennis nodig van het beleidsvormingsproces (De Corte & Roose, 2018) en welke taken hierin weggelegd kunnen zijn voor sociaal werkers (Almog-Bar, Weis-Gal, & Gal, 2015). Dit proces is inherent complex en krijgt vorm volgens politieke procedures (De Corte en Roose, 2018). Het omvat verschillende fasen. De Corte en Roose (2018) onderscheiden vijf fasen en linken hier verschillende taken voor de sociaal werker aan:

- Agendasetting: een probleem moet bekend worden gemaakt bij de beleidsmakers en moet door hen erkend worden. Sociaal werkers kunnen hierbij een rol spelen door via diverse strategieën de aandacht van de beleidsmakers te vestigen op een bepaald probleem (De Corte & Roose, 2018). Via deze weg draagt het sociaal werk zelf bij aan de constructie van probleemdefinities (Bouverne-De Bie, 2015). Deze probleemdefinities kunnen zich situeren op verschillende niveaus: het microniveau (het individu), het mesoniveau (maatschappelijke voorzieningen) en het macroniveau (sociale politiek en sociaal beleid) (Vranken, 2014).
- Beleidsvoorbereiding: verzamelen en analyseren van relevante gegevens en informatie over een maatschappelijk probleem. Hierbij kunnen sociaal werkers cruciale informatie voorzien die noodzakelijk is om een goed beeld te krijgen van het probleem (De Corte & Roose, 2018).
- Beleidsbepaling: het nemen van beslissingen over de uiteindelijke inhoud van het beleid (De Corte & Roose, 2018).

- Beleidsuitvoering: de wijze waarop het beleid uitgevoerd wordt. Het zijn diegenen die het beleid implementeren die het beste zicht hebben op de gevolgen van het beleid. Het implementeren van dit beleid is niet neutraal, ook hier liggen kansen voor sociaal werkers om hun stempel te drukken (De Corte & Roose, 2018). Hupe en Hill (2007) stellen dat dat frontliniewerkers “policy formers rather than implementers” (p. 283) zijn. Lipsky (1980) heeft het in dit opzicht over *street level bureaucrats*.
- Beleidsevaluatie: nagaan of de intenties van het beleid in de praktijk ook gerealiseerd worden. In feite is dit een continu proces waarbij sociaal werkers het beleid kunnen aftoetsen aan een aantal criteria (De Corte & Roose, 2018).

Er lijkt eensgezindheid te bestaan over het feit dat er een rol is weggelegd voor sociaal werkers en sociaal werkorganisaties als *policy entrepreneurs*. Ze representeren bepaalde normatieve waarden en trachten een bepaalde samenlevingsvisie te realiseren (Najam, 1996 in Najam, 2000), door zich te manoeuvreren in de beleidscyclus (Najam, 2000). Toch zijn er ook enkele kritische stemmen te onderscheiden. Deze werden door Finn en Jacobsen (2003) gebundeld en omvatten onder andere de volgende kritieken. In de eerste plaats is er de kritiek dat er enkel een socialistisch geïnspireerd alternatief aangeboden wordt voor de geldende orde. Daarnaast zou er sprake zijn van een overdreven politieke georiënteerdheid en een grote naïviteit ten opzichte van wat er bereikt kan worden via deze sociaal-politieke weg. Bovendien zou er, door te veel de nadruk te leggen op de structurele onderdrukkingsmechanismen een slachtoffercultuur ontstaan waarbij de cliënten van het sociaal werk louter nog gezien worden als passieve ontvangers. Een laatste kritiek ten slotte is dat er voorbijgegaan zou worden aan de noodzaak van individuele ondersteuning om het hoofd te kunnen bieden aan structurele problemen. Deze kritieken kunnen deels gecounterd worden door op zoek te gaan naar een evenwicht tussen het inzetten op de sociaal-politieke rol en het individueel aan de slag gaan met de cliënten. Dit evenwicht moet altijd bewaakt worden aangezien een eenzijdige focus steeds een verarming van het sociaal werk betekent (Piessens, 2008).

1.2 Oorzaken van de depolitisering van het sociaal werk

Tegenwoordig lijkt de sociaal-politieke rol van het sociaal werk naar de achtergrond verdwenen te zijn. De kernopdracht van het sociaal werk lijkt louter te liggen bij het individueel werken met cliënten (Abramovitz, 2005; Goris, 2012). In de wetenschappelijke literatuur worden verschillende oorzaken van deze zogenaamde depolitisering van het sociaal werk aangehaald. Een aantal vaak benoemde redenen worden hieronder besproken. Deze opsomming pretendeert zeker niet exhaustief te zijn en geeft louter een algemeen beeld. Het gaat om de veranderende kijk op sociale

problemen, het neo-liberalisme en de daarmee verbonden toenemende marktsturing en groeiend managerialistisch discours. Verder wordt ook het *don't bite the hand that feeds you* idee belicht om ten slotte de vraag op te werpen of het sociaal werk ook niet zelf bijgedragen heeft aan de depolitisering van de professie.

Een oorzaak van de depolitisering van het sociaal werk kan gevonden worden in de veranderende kijk op sociale problemen. De westerse naoorlogse verzorgingsstaat is gebouwd op het idee dat er een maatschappelijke noodzaak bestaat tot corrigerende overheidstussenkomsten op de marktafhankelijkheid (Bouverne-De Bie, 2015). Actueel staat de verzorgingsstaat echter onder toenemende druk en wordt het discours erover vooral bepaald door het gesprek over de grenzen van de verzorgingsstaat (Driessens & Geldof, 2009; Lorenz, 2013). De onderliggende assumptie is niet langer een vanzelfsprekendheid. Critici verwerpen de sociologische en politiek-economische benadering van sociale problemen en pleiten voor een verklaring van deze problemen op het micro-niveau (Marston & McDonald, 2012). Voornamelijk het individueel schuldmodel wint aan populariteit (Mullainathan & Shafir, 2013; Turbett, 2014). De hulp- en dienstverlening focust zich op de individuele cliëntrelaties en er is sprake van een individualiserende kijk op sociale problemen (Driessens & Geldof, 2009). Hierdoor worden sociale problemen als het ware losgeweekt van hun maatschappelijke context (Lorenz, 2016). Driessens en Geldof (2009) omschrijven het zo: "We psychologiseren, therapeutiseren, protocolleren en moraliseren aan het begin van de 21ste eeuw meer dan dat we politiseren" (p.1).

Deze verschuivingen en depolitisering van sociale problemen hebben een invloed op de identiteit van de sociaal werker. De kennis en acties van de sociaal werker als politieke actor staan ter discussie (Marston & McDonald, 2012) en de sociaal werker wordt meer en meer in een controlerende richting geduwd en niet langer aanzien als een bewaker van welzijn (Lorenz, 2013). Marston en McDonald (2012) stellen in dit opzicht "Overall, this framing of social problems encourages those professions working on social problems to adopt an 'inward-looking' perspective that minimises the connections between structural change and the manifestation of individual problems" (p. 1023). Deze shift naar meer individuele verantwoordelijkheid wordt vergezeld door veranderingen in het sociaal beleid, waar er een oproep is voor mantelzorg, vrijwilligershulp, zelfontplooiing en actief burgerschap (Driessens & Geldof, 2009). Dit gebeurt in combinatie met een toenemende nadruk op regulatie en controle binnen de publieke voorzieningen (Lorenz, 2016).

Deze veranderende kijk op sociale problemen kan verbonden worden met het dominante denkkader van deze tijd, het neoliberalisme. Het neoliberalisme pleit voor een organisatie van het

sociaal werk volgens de principes van het *New Public Management* (Turbett, 2014; Ferguson, 2008). Dit houdt in dat er een heel aantal maatregelen genomen worden om een betere marktwerking en een kleinere overheidstussenkomst te garanderen (Driessens & Geldof, 2009; Hoijtink & Van Doorn, 2011). Voor het sociaal werk betekende dit onder andere dat er een einde kwam aan het tijdperk van de gesubsidieerde vrijheid. Hierbij ontvingen particuliere sociale initiatieven financiële steun van de overheid om te waken over welvaart en welzijn in de samenleving (Moeys, 2013). Deze financiële steun mocht redelijk vrij besteed worden, of de legitimiteit van de besteding van het overheidsgeld werd toch alleszins amper in vraag gesteld (Deferme, 2007). Het marktdenken, dat deze gesubsidieerde vrijheid vervangt, zet daarentegen in op het spel van vraag en aanbod (Hermans & Deseir, 2009). In de praktijk betekent dit dat er niet langer sprake is van onvoorwaardelijke financiering, maar van niet-langdurige en aan strenge voorwaarden gebonden enveloppe- en/of projectfinanciering (Redig & Anciaux, 2013). Deze groeiende marktsturing laat binnen het sociaal werk steeds minder ruimte voor sociale actie en de signaalfunctie, of voor het werken aan maatschappelijke verandering (Driessens & Geldof, 2009). De taak van het sociaal werk lijkt voornamelijk nog te bestaan uit het (economisch) doen bijdragen van mensen aan de samenleving (Geldof, 2011). Het gevaar loert om de hoek dat discussies binnen het sociaal werk louter nog handelen over praktische en pragmatische onderwerpen. Fundamentele politieke en ethische vragen over rechtvaardigheid en gelijkheid worden naar de achtergrond geschoven vanuit het idee dat er toch geen alternatief is (Lorenz, 2016).

Binnen het neoliberalisme is er ook een grote affiniteit voor een managerialistisch discours. Dit discours regeert meer en meer sociaal werkpraktijken (Groves, 2016; Roose, Roets, & Bouverne-De Bie, 2011) en wordt gezien als een belangrijke oorzaak van de depolitisering van het sociaal werk (o.a. Marsten & McDonald, 2012). Managerialisme is “a set of beliefs and practices that assumes better management will resolve a wide range of economic and social problems” (Tsui & Cheung, 2004, p. 437). Het staat dus voor het geloof dat het sociaal werk voordeel zal halen uit de toepassing van managementstrategieën, dit onder andere wat betreft berekenbaarheid, standaardisatie en administratieve controle (Groves, 2016). Rogowski (2011) stelt dat er hierdoor heel weinig ruimte over blijft voor een progressieve en kritische praktijk. Van der Lans (2008) haalt verder de protocollisering van sociale interventies aan, die ook past binnen deze managerialistische evolutie. Door deze toegenomen protocollisering betekent verdere professionalisering steeds vaker een verdere depolitisering en vertechnocratisering van hulpverleningsrelaties, waarbij de sociaal werker tot uitvoerder wordt gedegradeerd. Van der Lans

besluit dat dit resulteert in sociaal werk dat nog uitsluitend met het individu kan, mag en wil bezig zijn, maar uiteindelijk niet meer helpt.

Een andere oorzaak van de teloorgang van de sociaal-politieke rol kan gevonden worden in het idee “don’t bite the hand that feeds you” (Dezeure & De Rynck, p.245). Heel wat organisaties zijn voor hun dagelijkse werking afhankelijk van steun van de overheid onder de vorm van subsidies (Jung en Moon, 2007). Als gevolg hiervan zijn er sterke financiële relaties tot stand gekomen tussen sociaal werkorganisaties en de overheid (De Corte & Roose, 2018). Hoewel dit gezien kan worden als een positieve zaak aangezien deze publieke middelen bijdragen aan de financiële stabiliteit, (Froelich, 1999) en aan de legitimiteit van non-profit organisaties (Jung & Moon, 2007), zijn er in de literatuur ook kritische stemmen op te merken. Het feit dat ze voor hun bestaan afhankelijk zijn van overheidssteun kan immers ook een impact hebben op welke belangen en hoe fel ze deze belangen kunnen verdedigen (Never, 2011; De Corte & Roose, 2018). Het is namelijk moeilijk om je kritisch uit te laten over je eigen opdrachtgevers (Abramovitz, 2005; Grymonprez, 2012; Weiss-Gal & Gal, 2014). Vanuit het *resource dependence framework* wordt er geopperd dat sociaal werkorganisaties zich, onder invloed van de financiële en verantwoordingsdruk ten aanzien van de overheid, terugplooiën op de individuele hulpverleningsrelatie (Verschuere & De Corte, 2015).

Voorgaande oorzaken wijzen op externe factoren. Sommige auteurs stellen echter dat het sociaal werk ook zelf bijgedragen heeft aan het uitdoven van haar sociaal-politieke rol (Bar-On, 2002, Jordan & Jordan, 2000). Zo stellen Jordan en Jordan (2000) dat het sociaal werk zich gedragen heeft als “the dog that didn’t bark” (p.15). Sommige auteurs stellen dat het sociaal werk te lang roerloos heeft toegekeken en zelfs heeft bijgedragen aan de toenemende invloed van het neoliberalisme (o.a. Hermans, 2012; Jordan, 2004). Het sociaal werk lijkt alleszins gedemoraliseerd door de invloed van de neoliberalistische tendensen (Ferguson, 2008) en lijkt zich te schikken in de huidige situatie (Lorenz, 2016). Hierdoor wordt de status quo bevestigd in plaats van deze uit te dagen (De Corte & Roose, 2018) . Zo stelt Hermans (2012): “Het sociaal werk zet te veel in op het sterker maken van mensen om alsnog te kunnen participeren aan de dominante marktlogica in plaats van die samenleving zelf grondig in vraag te stellen” (p. 11). Bar-On (2002) vult hierbij aan dat sociaal werkers zich niet bewust lijken te zijn van hoe veel macht ze bezitten of hoe ze deze kunnen aanwenden. Volgens hem overheerst er ten onrechte een gevoel van machteloosheid, gevoed door die onwetendheid (Bar-On, 2002).

1.3 Besluit

In haar sociaal-politieke rol ligt net de eigenheid van het sociaal werk. Het neemt een functie op als steen in de schoen ten aanzien van de wetgevende machten. Wanneer sociaal werk op een enge manier benaderd wordt en beperkt wordt tot het relationele, wordt haar politieke en maatschappijkritische opdracht geneutraliseerd (Grymonprez et al., 2016). Bovendien verander je via individuele hulpverleningsrelaties nog geen sociale systemen (Geldof, 2011). Het centraal stellen van relationeel werken lijkt de poort open te zetten voor het negeren van een deel van de kerntaak van het sociaal werk: de problematisering van structurele problemen (Roose et al., 2014). Nieuwe maatschappelijke problemen zoals groeiende armoede en werkloosheid, toenemende sociale ongelijkheid en extreme vormen van uitsluiting, stigmatisering van nieuwkomers en van emancipatiebewegingen van mensen zonder papieren bieden kansen aan het sociaal werk om zich te herpolitiseren (Geldof & Driessens, 2009). Roose et al. (2014, p.70) stellen het zo:

Problemen van armoede en sociale ongelijkheid laten zich niet louter vertalen in de vraag naar warme relaties, meer mantelzorg, eigen kracht en vrijwillig engagement. Deze problemen vragen een benadering waarbij problemen duidelijk worden geanalyseerd en blijvend in hun complexiteit geproblematiseerd worden en waarbij private en publieke verantwoordelijkheid blijvend in relatie tot elkaar worden gezien.

De sociaal-politieke rol is dus van uiterst groot belang indien het sociaal werk zijn relevante, maatschappijkritische en maatschappij-uitdagende positie wil behouden. Dit betekent echter niet dat de individuele hulpverleningsrelatie geen nut heeft. Het is namelijk geen of/of verhaal, maar altijd een en/en verhaal. "Goed sociaal werk heeft een individueel veranderingsaspect, maar vereist ook een aanpak van structuren en processen in onze samenleving die onwelzijn produceren" (Driessens & Geldof, 2009, p.11). Het spanningsveld tussen individu en structuur zal altijd het debat rond het sociaal werk blijven beroeren. Het is belangrijk dat het sociaal werk niet blijft hangen in zelfreferentiële vragen maar streeft naar een ontgrenzende benadering waarbij ook de rol van het sociaal werk en de ruimere sociaal-politieke context in vraag gesteld worden (Piessens, 2008).

Dit blijkt in de huidige context geen vanzelfsprekend gegeven te zijn. Roose et al. (2011) argumenteren echter dat sociaal werk nog nooit alle sociale problemen heeft kunnen oplossen en dat ook nooit zal kunnen, in die zin is het sociaal werk gelimiteerd. Dit betekent echter niet dat sociaal werk geen significante rol van betekenis kan spelen. Sociaal werk kan immers wel steeds ondersteuning bieden aan individuen en ondertussen het publieke debat omtrent sociale

problemen trachten te beroeren. Er zal, in de huidige context, echter ingezet moeten worden op nieuwe creatieve en innovatieve wegen om de discretionaire ruimte ten volle te benutten en om structureel probleemsituaties aan te kaarten en op te lossen (Abramovitz, 2005; George, Coleman, & Barnoff, 2010).

2. Outreach

Er zijn meerdere auteurs die aandacht hebben voor de mogelijkheden die een outreachende manier van werken biedt voor het vervullen van een sociaal-politieke rol (o.a. Beelen et al., 2014, Grymonprez, Roose & Roets, 2016; Mikkonen, Kauppinen, Huovinen & Aalto, 2007). Ze stellen dat hoewel outreach vaak wordt beschouwd als “een modaliteit voor het bereiken van potentiële cliënten” (Vranckx, 2009, p.19), de methode kansen in zich draagt om de individuele hulpverleningsrelatie te overstijgen en de structurele dimensie van het sociaal werk aan te raken (Beelen et al., 2014). Voor er dieper ingegaan wordt op die specifieke sociaal-politieke rol van de outreachend werker, wordt er eerst verkend wat het begrip outreach inhoudt.

2.1 Wat is outreach: een conceptuele discussie

Hoewel er gesteld kan worden dat outreach zo oud is als het sociaal werk zelf (Grymonprez & Roose, 2014), woedt er nog steeds een conceptuele discussie rond het begrip (Dewson, Davis, & Casebourne, 2006; Morse et al., 1996; Olivet, Bassuk, Elstad, Kenney, & Jassil, 2010). Outreach kan gezien worden als “een koepelterm voor alle welzijnswerkvormen die de eigen organisatie verlaten om hun aanbod te brengen in de leefwereld van maatschappelijk kwetsbare mensen” (De Groof, 2015, s.p.). Onder deze koepel kunnen dan een brede waaier aan werkvormen ondergebracht worden: huisbezoeken, thuisbegeleiding, straathoekwerk, mobiele organisaties, vindplaatsgericht werken, Assertive Community Treatment, Eropaf, achter de voordeur, bemoeizorg, ... (Beelen et al., 2014). Outreachend werken neemt in de praktijk dus verschillende vormen aan (Peeters & Beelen, 2015). De concrete invulling die outreachend werken krijgt hangt samen met de context waarin de methode ingezet wordt (Andersson, 2013).

Het is niet de ambitie van deze thesis om de conceptuele discussie volledig te schetsen, dit vormt niet de focus van het onderzoek en zou ons te ver leiden. Wel zal er een korte inleiding gegeven worden in de kernelementen die via een verkenning van de wetenschappelijke literatuur rond outreach gedestilleerd werden. Deze centrale componenten worden weerspiegelt in volgende definitie van De Maeyer, Dewaele en Beelen (2012, p.38):

Outreachend werken is een werkwijze die uitgaat van een actieve benadering en gericht is op het bevorderen van welzijn. De werker vertrekt vanuit een participatieve basishouding

en richt zich op personen in maatschappelijk kwetsbare situaties, die niet of ontoereikend bereikt worden door het huidige dienst-, hulp- en zorgverleningsaanbod. Dit door zich te begeven in hun leefwereld met de erkenning van de daar geldende waarden en normen. Met outreachend werken streeft men naar een wederzijdse afstemming tussen de doelgroep, het maatschappelijk aanbod en de ruimere samenleving.

Een eerste kenmerk is het actief contact leggen met de cliënt, waarbij de professional zelf op de cliënt of de doelgroep afstapt (Van Doorn, Van Etten &, Gademan, 2008). De outreachend werker is aanwezig, hij is zichtbaar en beschikbaar voor potentiële cliënten (van der Lans, 2010). Zo bevindt de sociaal werker zich in een ideale positie om signalen op te vangen en gerichte actie te ondernemen waar dat aangewezen is (Kluft, 2012).

Hieraan kan het uithuizige karakter van outreach (Manpuys, Lievens, Moens, & Vranckx, 2010) gekoppeld worden, waarbij er gewerkt wordt in de leefwereld van de cliënt en bovendien met erkenning van de daar geldende normen en waarden (Beelen et al., 2014). Dit is allerminst evident aangezien de sociaal werker zich ietwat los dient te maken van wat hij kent, van zijn soms gestandaardiseerde manier van werken (Dewaele, 2011). Dewaele (2011, p.70) zegt hier over:

Outreachend werken zorgt er voor dat de hulpverlener meer in onvoorspelbare situaties terecht komt. De sociaal werker moet zich aanpassen aan de regels die nu niet bepaald worden door de eigen organisatie, maar meer door de regels van de openbare ruimte, van andere instellingen of de thuissituatie van de cliënt.

In het verlengde hiervan zal de professional steeds een participatieve basishouding moeten aannemen (Beelen, et al., 2014). Dit concept dat vooral bekend werd binnen de jeugdhulpverlening, staat voor het voortdurend aandacht hebben voor het perspectief van de cliënt (Naert & Van Gijsegem, 2012). Het begrip wordt verder gelinkt aan zaken als respect, openheid, oprechtheid, authenticiteit, empathie, gelijkwaardigheid, onvoorwaardelijkheid, professionele nabijheid, betrouwbaarheid en een positieve ingesteldheid (Cachet vzw, 2013).

Vervolgens zal de cliënt vaak tot een specifieke *hard-to-reach*-doelgroep behoren. Outreach tracht immers deze mensen te bereiken die wel recht hebben op hulp- en dienstverlening, maar die, om een diversiteit aan redenen, dit recht niet opnemen of die voor de hulp- en dienstverleners moeilijk te identificeren en te engageren zijn (Barrett, 2008 in Cortis, 2012). Outreach zal het welzijn van deze doelgroep trachten te bevorderen. Dit betekent dat men zal proberen de sociale grondrechten van de cliënt te verzekeren (Beelen et al., 2014) en zal inzetten op de realisatie van een menswaardig bestaan (Peeters & Beelen, 2015). Het feit dat de finaliteit van het outreachend

werken in welzijn dient te liggen, houdt in dat initiatieven waarbij de finaliteit ligt bij veiligheid en controle uitgesloten worden (Dewaele, 2009).

Een laatste essentieel kenmerk tenslotte is dat outreach zoekt naar een verbinding tussen de cliënt, zijn netwerk en het hulpverleningslandschap (Räkers, 2011). De grenzen van de hulpverlening worden als het ware doorbroken en er wordt gezocht naar hulpbronnen binnen de cliënt zijn informele netwerk (Beelen et al., 2014).

Een belangrijke kanttekening is dat, hoewel welzijnsinitiatieven de noemer outreach op bepaalde activiteiten plakken, dit niet betekent dat er ook werkelijk aan de essentiële voorwaarden is voldaan om te kunnen spreken van een outreachend project. Het is niet voldoende dat de activiteiten plaatsvinden in de publieke ruimte, weg van de instituties, om te kunnen spreken van outreach (Svensson, 2003). Het is van belang om de praktijk steeds af te toetsen aan de definitie die eerder vooropgesteld werd.

Daarnaast kan er, in een poging het werkveld ietwat overzichtelijker te maken, gepoogd worden om de outreachende initiatieven te classificeren. Om een onderscheid te maken tussen de verschillende vormen van outreachend werken kan er in de eerste plaats gekeken worden naar de doelstellingen die outreachende initiatieven nastreven (Dewaele, 2009):

- Het aanbod van een organisatie binnen brengen in de leefwereld van cliënten.
- Cliënten die nog niet bereikt worden, wil men bekend maken met het aanbod van de organisatie en naar de organisatie toeleiden.
- Informatie verzamelen om de hulp- en dienstverlening beter af te stemmen op de noden van de cliënten. Dit aanbod kan vervolgens verder ontwikkeld worden binnen de organisatie of binnen de leefwereld van de cliënten zelf.
- Het is ook mogelijk dat er niet echt sprake is van doelstellingen, dit is bijvoorbeeld het geval bij het straathoekwerk, waarbij de verwachting louter is om een dialoog gestuurde werking binnen de leefwereld van de cliënt te realiseren.

Deze groepering op basis van een enkele parameter bleek de complexe realiteit echter niet voldoende te kunnen benaderen. Er bleken meerdere variabelen te zijn die de werking beïnvloeden (Dewaele, 2011). Daarom formuleerde Dewaele (2011) een model met drie parameters :

- De relatie tussen de cliënt en de hulpverlener: deze kan vrijblijvend, gedwongen of aanklampend zijn. Bij de vrijblijvende relatie biedt de hulpverlening een aanbod aan en heeft de cliënt de keuze of hij hierop wil ingaan. Het kan ook andersom, waarbij de cliënt volledig vrijwillig naar de hulpverlening stapt met een bepaalde (hulp)vraag. De dynamiek van de gedwongen relatie is compleet tegenovergesteld aangezien de cliënt hierbij niet zelf de keuze heeft om het aanbod al dan niet te aanvaarden. Bij de aanklampende hulpverlening tenslotte is het aanbod vrijblijvend, maar zal de hulpverlener de cliënt blijven aanspreken en proberen engageren ook al weigert deze het aanbod. Bij aanklampende hulpverlening kan er echter ook sprake zijn van 'een stok achter de deur' waarbij de beslissing van de cliënt om al dan niet in te tekenen op het aanbod gestuurd wordt door de mogelijke gevolgen van zijn keuze. In dit geval is er natuurlijk niet langer sprake van echte vrijblijvendheid.
- De locatie waarop er gewerkt wordt: er kan gewerkt worden in de openbare ruimte, ook wel *detached outreach* genoemd, of bij de cliënt thuis, wat dan weer *domiciliary outreach* genoemd wordt. Een derde, minder bekende, plek is het werken in semi-openbare ruimtes, die niet voor iedereen toegankelijk zijn, maar wel voor de cliënt en de hulpverlener. Er wordt dan gesproken over *peripatetic outreach*. Het gaat om andere organisaties waarmee men samenwerkt om de opvolging van de cliënt te verbeteren.¹
- Waarom er outreachend gewerkt wordt: dit kan in het kader van toegankelijkheid, preventie of vermaatschappelijking zijn. Toegankelijkheid lijkt de meest voor de hand liggende reden om een outreachend project op te zetten. Via outreachende hulpverlening kun je zorgen voor een betere toeleiding naar het aanbod van de organisatie. Daarnaast kan men ook voor outreach kiezen omwille van preventieve redenen, wanneer men niet outreachend te werk gaat zal de hulp wellicht te laat komen. Een derde reden, die steeds meer aandacht krijgt, is de vermaatschappelijking van de hulp- en dienstverlening. Hiermee doelt men op de bewuste keuze om de dienstverlening terug te laten plaatsvinden in de leefwereld van de cliënt.

2.2 Hernieuwde aandacht voor outreachend werken

Zoals eerder aangehaald kan er gesteld worden dat outreach zo oud is als het sociaal werk zelf, waarbij sociaal werk oorspronkelijk als het ware standaard outreachend te werk ging (Dewaele, 2009). Zo eigente de burgerij zich in de 19^e eeuw het recht toe om in te grijpen in de buurten en

¹ De Engelstalige termen '*detached outreach*', '*domiciliary outreach*' en '*peripatetic outreach*' werden ontleend aan Rhodes (1996).

levens van de verpauperde arbeidersbevolking in het kader van het burgerlijk beschavingsoffensief (Beelen et al., 2014). Mary Richmond pleitte in haar in 1903 verschenen standaardwerk *Friendly Visiting Among the Poor* bijvoorbeeld reeds voor een achter de voordeuraanpak (Van der Linde, 2010).

In de decennia die volgden nam de interventiekracht van de staat toe door onder andere de ontplooiing van de verzorgingsstaat. De focus verplaatste zich van het individuele naar het collectieve en er was een opkomst van initiatieven ter bevordering van het algemeen welzijn (Deleek, 2008). Doorheen het moderne sociaal werk was er in sommige periodes meer enthousiasme en sympathie waar te nemen voor een outreachende aanpak dan in andere. De populariteit van de methode hangt samen met het antwoord op de vraag wat goede hulpverlening is en hoe er omgegaan wordt met de dilemma's die inherent zijn aan het sociaal werk. Aangezien dit antwoord doorheen de geschiedenis, en de daarmee verbonden specifieke socio-culturele en politieke context, steeds verandert en evolueert (Lorenz, 2007), is dit ook het geval voor de kijk die men heeft op outreach. Vandaag de dag lijkt het populaire adagium dat outreach ertoe bijdraagt dat "het sociaal werk zo terug een plaats krijgt waar het een plaats hoort te hebben: bij de mensen" (Dewaele, 2011, p. 68).

Dat het maatschappelijk klimaat vandaag de dag terug ontvankelijker geworden is voor outreachend werken wordt in de literatuur gekoppeld aan enkele concrete oorzaken. Aan de aanbodzijde wordt er vastgesteld dat de bestaande vormen van hulp- en dienstverlening ontoereikend zijn voor bepaalde, kwetsbare, groepen (Beelen et al., 2014, Mikkonen et al., 2007). Een significante groep mensen heeft hierdoor geen toegang tot de welzijnsvoorzieningen waar ze recht op heeft (European Commission, 2006). Dit door non-take up (Groenez & Nicaise, 2002) en de, daarmee verbonden, drempels tot de hulp- en dienstverlening (Sannen, 2003; Stekete, 2012). Ook het afromingseffect (Maesele, Bouverne-De Bie &, Roose, 2012) en het *cherry picking* fenomeen onder invloed van de vermarkting van de zorg (Bouverne-De Bie, 2007; Grymonprez et al., 2016) zorgen voor een afgenomen toegankelijkheid. Marktprincipes als winstmaximalisatie, efficiëntie en effectiviteit kunnen de zorgsector immers verleiden tot het selecteren van de makkelijkste cliënten waarmee het snelst (en goedkoopst), het beste resultaat bereikt kan worden (Tonkens, 2014). Vaak worden outreachende praktijken opgezet vanuit de vaststelling dat er sprake is van "een noodzaak om de dingen anders te gaan doen" (Peeters & Beelen, 2015, p. 10) en vanuit een groeiend besef dat de oorzaken van de moeizame toegang tot hulp- en dienstverlening voornamelijk terug te leiden zijn tot problemen van sociale ongelijkheid (Boccardo, 2014). Outreach wordt in deze context opgeworpen als de oplossing bij uitstek

aangezien deze methode nieuwe mogelijkheden biedt tot het bereiken van de *hard-to-reach*. Bovendien blijken outreachende initiatieven soms een betere fit zijn voor de noden van deze cliënten dan de traditionele welzijnsinitiatieven (Grymonprez et al., 2016).

Daarnaast kan outreach ook verbonden worden met de recente tendens naar vermaatschappelijking van de zorg (Vandeurzen, 2013). Vermaatschappelijking van de zorg staat voor het zo veel mogelijk ondersteunen van personen in hun eigen leefmilieu. Dit zorgt er voor dat mensen opnieuw deel uit maken van de samenleving en hierbij verbindingen leggen met andere personen in de samenleving (Hodiamont & Sabbe, 2005). De term slaat daarnaast ook op het betrekken van het eigen netwerk van de cliënt bij de zorg en wijst op de eigen verantwoordelijkheid van de burger wat betreft zijn welzijn (Roose et al., 2014). Outreach kan ingezet worden in het licht van de vermaatschappelijking van de zorg aangezien “outreachende werkvormen door hun aanwezigheid en nabijheid netwerken in de leefomgeving kunnen verbinden of heractiveren” (Beelen et al., 2014, p.56).

2.3 De sociaal-politieke rol van de outreachend werker

In de literatuur wordt er gesteld dat outreach kansen biedt om verder te gaan dan de individuele hulpverleningsrelatie en de verbinding te leggen met de structurele dimensie van het sociaal werk, waarbij het de bestaande zorglogica's in vraag stelt en alternatieve perspectieven aanreikt (Beelen et al., 2014). Outreach wordt gezien als de methode bij uitstek om dit te realiseren aangezien outreachers heel dicht bij hun doelgroep staan, waardoor ze gevoeliger zouden zijn voor uitsluitingsmechanismen en situaties van sociale onrechtvaardigheid (Goris, 2012). Grymonprez et al. (2016) hebben het in dit opzicht over outreach als een *practice of accessibility*. Dit houdt in dat outreachende projecten de gevestigde residuele welzijnslogica afwijzen en outreach opvatten als een structurele en politieke praktijk. Outreach functioneert dan als een reflectiemiddel rond inclusie en uitsluiting binnen het sociaal werk en, meer algemeen, binnen de maatschappij. Dit positioneren de auteurs tegenover outreach als een *practice of managing access*, waarbij outreach voornamelijk ingezet wordt om de juiste cliënten tot bij de juiste diensten te krijgen en zo de toestroom naar de hulpverlening beter te stroomlijnen. Men zal deze toestroom ook beter willen beheersen door afhankelijkheid van de zorginstellingen te vermijden en de autonomie van de cliënten te maximaliseren (Jordan, 1998).

Bovenstaande dualiteit toont aan dat outreachend werkers zeker niet automatisch een sociaal-politieke rol opnemen, ook binnen outreach kan er louter gefocust worden op de individuele hulpverleningsrelatie. Outreach wordt echter gekenmerkt door normatieve logica's (Clarke, 2004), ethische dilemma's (Weert, 2013) en conceptuele lacunes (Davidson & Campbell, 2007), een

kritische blik op de eigen praktijk is in dit opzicht steeds op zijn plaats. Bovendien kunnen er in de context van het outreachend werken en verbonden aan de oorzaken van de opnieuw groeiende populariteit van de praktijk enkele kritische bedenkingen gemaakt worden. Zo kan de vraag opgeworpen worden of de meest kwetsbaren wel zomaar overgelaten kunnen worden aan de zorg van hun informeel netwerk. Worden “de fragiele sociale verbanden van de meest kwetsbaren niet overschat en overvraagt” (Duyvendak, 2015, s.p.)? En hebben zij niet net nood aan professionele ondersteuning (Boone et al., 2014)? Daarnaast kan ook de bedenking gemaakt worden of, indien de weg naar de professionele hulp via outreach gerealiseerd wordt, een verbeterde toegang ook gelijkstaat aan een verbeterde tegemoetkoming aan de noden van de cliënt (Grymonprez & Roose, 2014).

Hierbij aansluitend werpen Peeters en Beelen (2015) op dat er niet lichtzinnig omgegaan mag worden met de methode. Zo ontstaat namelijk het risico dat outreachend werken legitimeert dat er op een ingrijpende manier tussen gekomen wordt in de leefwereld van mensen, terwijl het bevorderen van het welzijn niet voorop staat. Om dit te vermijden stellen de auteurs dat er blijvend nagedacht moet worden over de visie, het doel en de doelgroep van het outreachproject. Daarnaast moet er ook stilgestaan worden bij wiens belangen er verdedigd worden. Het gevaar bestaat dat het welzijnsgerichte aspect van outreachend werken uit het oog verloren wordt en dat de praktijk andere doelen begint na te streven (Dewaele, 2009). Zeker nu er, met de vestiging van de risicomaatschappij (Beck, 1992) en tegenwoordig ook de veiligheidsmaatschappij (Metz, 2011) steeds meer aandacht is voor het voorkomen van mogelijke problemen in plaats van het aanpakken van daadwerkelijke problemen (Hoijtink & Van Doorn, 2011). Hierdoor komen de aanpak van overlast, criminaliteit en andere problemen hoog op de agenda te staan en zou welzijn wel eens ingezet kunnen worden ter bevordering en behoud van veiligheid.

2.4 Besluit

Samenvattend kan er gesteld worden dat er door de kenmerken van de outreachende praktijk, die zich onder andere heel dicht bij de cliënt bevindt, heel veel kansen zijn voor een unieke bijdrage tot de sociaal-politieke discussie. Door de nabijheid tot de cliënt houden outreachend werkers immers de vinger aan de pols. Ze weten wat er leeft bij de cliënten (Dewaele, 2009) en kunnen sociale problemen en onrechtvaardigheden aan de oppervlakte brengen. Outreachend werkers kunnen functioneren als de door Lorenz (2013) omschreven seismografen die zich bevinden op de breuklijnen van de samenleving en zo de spanningen en verschuivingen in de samenleving kunnen registreren. Mikkonen et al. (2007, p.18) stellen in dit opzicht “What we see, hear and learn through our work, should be translated into political activity.”

Een louter individuele opvatting van de outreachende hulp- en dienstverleningspraktijk lijkt in de literatuur niet aanvaard te worden. Hierbij kan verwezen worden naar de oorzaken van de groeiende populariteit van het outreachend werken. Outreach wordt immers ingezet om een antwoord te bieden op een structureel probleem, de ontoegankelijkheid van de zorg (Beelen et al., 2014, Mikkonen et al., 2007) en in het licht van een maatschappelijke tendens, de vermaatschappelijking van de zorg (Beelen et al., 2014). Het is dan ook van belang dat outreach steeds kritisch is omtrent hoe de praktijk hier een antwoord op formuleert en tegelijkertijd een invloed tracht uit te oefenen op deze structurele zaken. Die invloed kan op verschillende manieren vorm krijgen, net als in de rest van het sociaal werk zal er gezocht moeten worden naar een evenwicht in het spanningsveld tussen individu en structuur (Piessens, 2008). Opnieuw is het belangrijk om te benadrukken dat dit geen of/of verhaal is, maar een en/en verhaal (Driessens & Geldof, 2009) waarbij de sociale professional niet louter de individuele hulpverleningsrelatie beschouwt, maar ook steeds reflectief naar de praktijk kijkt, een advocay rol opneemt, problemen signaleert en beleidsbeïnvloedend probeert te werken.

Deel III Onderzoeksopzet

Aan de hand van de voorgaande literatuurstudie werd reeds veel informatie verzameld die relevant is om de onderzoeksvraag in een bredere context te plaatsen (Newby, 2010). Daarnaast werden ook de kernbegrippen uit deze masterproef, namelijk de sociaal-politieke rol en outreachend werken, uitgeklaard. Via de literatuurstudie werden zo belangrijke bouwstenen verkregen voor de rest van deze masterproef (Waege, 2003). Na deze exploratie van de literatuur werd er in het praktijkveld gedoken om hier data te verzamelen. Deze data zijn samengebracht in deel vier 'Onderzoeksbevindingen'. Voor deze besproken worden is het van belang om ook het methodologisch kader van deze thesis uitgebreid te bespreken. In wat volgt worden de keuze voor kwalitatief onderzoek, de dataverzamelmethode en de samenstelling van de onderzoeksgroep toegelicht. Vervolgens worden ook de data-analyse en rapportage besproken. Ten slotte is er ook aandacht voor een aantal ethische overwegingen die meegenomen werden in het onderzoek.

Een duidelijke en uitgebreide beschrijving van deze zaken is noodzakelijk aangezien het gedetailleerd weergeven van het onderzoeksproces bijzonder belangrijk is bij kwalitatief onderzoek. Enerzijds omdat zo aangetoond kan worden dat er rekening gehouden werd met zaken als validiteit, betrouwbaarheid en veralgemeenbaarheid (Vander Laenen & O'Gorman, 2016). Anderzijds om methodologische duidelijkheid te verschaffen, wat andere onderzoekers in staat moet stellen om het uitgevoerde onderzoek gegrond te beoordelen en eventueel te reproduceren. Op die manier draagt een uitgebreide beschrijving bij aan de externe betrouwbaarheid (Mortelmans, 2013).

1. Keuze voor kwalitatief onderzoek

Het opzet van deze masterproef is om een antwoord te formuleren op de vraag hoe outreachend werken kan bijdragen tot het meer op de voorgrond plaatsen van de sociaal-politieke rol van het sociaal werk. Dit thema zal verkend en inzichtelijk gemaakt worden (Reulink & Lindeman, 2005). De keuze voor kwalitatief onderzoek kan gelegitimeerd worden aangezien de onderzoeksvragen van kwalitatieve aard zijn en er kwalitatieve gegevens verzameld dienen te worden (Baarda, De Goede &, Teunissen, 2009; Reulink & Lindeman, 2005). Bovendien zal er getracht worden om de visie, beleving en interpretatie van de respondenten in kaart te brengen. Het onderwerp zal in al zijn complexiteit benaderd worden en niet beperkt worden tot enkele geoperationaliseerde variabelen (Bogdan & Biklen, 1998).

2. Dataverzameling: het semi-gestructureerde interview

Het veld van het kwalitatief onderzoek is zeer ruim en omvat een veelheid aan methodologieën (Auerbach & Silverstein, 2003). Meer specifiek wordt er in deze masterproef gekozen voor dataverzameling via semi-gestructureerde interviews. Hierbij liggen de onderwerpen die aan bod zullen komen op voorhand vast (Cambré & Waeye, 2003) en ook de vragen zijn op voorhand opgesteld (Miller & Brewer, 2003). De mogelijkheid bestaat echter om af te wijken van de (volgorde van de) vragen (Cambré & Waeye, 2003). Door de openheid die er aanwezig is bij dit soort interviews kunnen de respondenten antwoorden vanuit hun eigen referentiekader en kunnen ze hun ideeën over het onderwerp vrij aanbrengen (Bogdan & Biklen, 1998).

Om het ijs te breken begonnen de meeste interviews met een kort gesprek over koetjes en kalfjes (Bogdan & Biklen, 1998). Een respondent bracht bijvoorbeeld haar hond mee naar het interview, of het Gentse circulatieplan kwam even ter sprake. Deze korte luchtige praatjes waren een fijn aanvangspunt aangezien de respondenten en de interviewer elkaar zo toch een beetje leerden kennen. Vervolgens werd er overgegaan naar het eigenlijke doel van de ontmoeting en werd het onderzoek ter sprake gebracht. Het thema, de belangrijkste onderzoeksvragen en enkele praktische zaken als het verloop van het interview, de vertrouwelijkheid en de opnamemogelijkheid werden uitgelegd om daarna over te gaan naar het ondertekenen van de *informed consent*. Pas daarna werd de leidraad voor het interview boven gehaald en kon het eigenlijke interview van start gaan.

De interviews verliepen aan de hand van interviewschema's die vooraf werden opgesteld. Er werden twee interviewschema's gehanteerd. De meeste respondenten werden geïnterviewd aan de hand van een leidraad die gebaseerd werd op bevindingen uit de literatuurstudie (bijlage 1). Dit interview werd opgedeeld in vijf korte delen. De eerste vragen waren gericht op het verkrijgen van een algemeen beeld van het outreachend werken binnen de organisatie. Vervolgens werd er dieper ingegaan op de betekenis van de sociaal-politieke rol, om in het derde deel de verbinding tussen de praktijk en de sociaal-politieke rol te maken. In een vierde deel werd de impact op de eigen organisatie en het overheidsbeleid bevestigd. Ten slotte werd er in het vijfde deel ingezoomd op de factoren die bepalend zijn voor hoe de sociaal-politieke rol ingevuld wordt.

Twee respondenten werden geïnterviewd aan de hand van een ander interviewschema (bijlage 2). Deze keuze werd ingegeven door het feit dat deze respondenten een ander profiel hadden dan de overige respondenten, dit wordt verder toegelicht in de volgende paragraaf. Deze twee interviews werden als laatste afgenomen en waren niet louter gebaseerd op de literatuurstudie, maar ook op de interviews die afgenomen werden van de andere respondenten. Het doel van

deze interviews was namelijk om een beter zicht te krijgen op enkele blinde vlekken en om nog enkele zaken duidelijker uit te klaren.

Doorheen het volledige interview was er aandacht voor de houding die er als onderzoeker aangenomen werd. Deze houding werd gekenmerkt door een actieve en aanmoedigende manier van luisteren waarbij de respondent voortdurend verbale en non-verbale bevestiging kreeg. Zo werd getracht een zeer “geïnteresseerde, open en accepterende houding” (Maso & Smaling, 1998, p. 93) aan te nemen die gekenmerkt werd door een grote responsiviteit. Daarnaast werd de respondent ook de kans geboden om na te denken: er mochten stiltes gelaten worden en de respondenten werden niet onderbroken wanneer zij aan het vertellen waren.

Het interview werd opgenomen. Deze registratie was van belang om de betrouwbaarheid van het onderzoek te garanderen (Baarda et al., 2001) en draagt bij aan het faciliteren van de analyse (Cambré & Waeye, 2003). Daarnaast kon er door de opname meer gefocust worden op het interview zelf en moest niet alles genoteerd worden. Uiteraard zorgde het opnameapparaat wel voor een andere sfeer tijdens de interviews. Na het uitzetten van het apparaat, dat samenging met het einde van het officiële interview, veranderde de sfeer en was er ruimte voor een gemoedelijkere babbel. Vaak vermelden de geïnterviewden ook dan nog enkele interessante zaken, deze werden na het interview opgeschreven en werden ook verwerkt in de data.

Om de interne geldigheid te garanderen werd er voor gezorgd dat de respondenten elk dezelfde vragen beantwoorden (Baarda et al., 2001). Er was wel de openheid om te vragen naar verduidelijking of andere bijvragen te stellen (Kvale, 1996). Dit gebeurde wanneer het antwoord van de respondent niet volledig duidelijk was, of wanneer de respondent interessante zaken aanhaalde maar daar zelf niet spontaan verder over uitweidde. De vragen werden vaak niet chronologisch gesteld, er werd gekozen om in te spelen op wat de respondent vertelde en de verschillende vragen zo op een meer natuurlijke manier te doorlopen. Zoals eerder gezegd werd er wel gewaakt over het feit dat alle vragen aan bod kwamen.

3. Samenstelling van de onderzoeksgroep

Via een zoektocht in de sociale kaart (www.desocialekaart.be) werden er organisaties gevonden die interessante gesprekspartners zouden kunnen zijn voor dit onderzoek. In een eerste fase werd er gezocht aan de hand van de term ‘outreach’. Aangezien outreachend werken gezien kan worden als een koepelterm (De Groof, 2015) en er heel wat werkvormen onder deze koepel vallen (Beelen et al., 2014) werd er ook gezocht aan de hand van andere termen als ‘straathoekwerk’, ‘vindplaatsgericht werken’ en ‘*active community treatment*’. Er werd gewerkt met een doelgerichte

steekproef (Mortelmans, 2013) waarbij alle organisaties werden gescand op basis van de informatie in hun fiche op de sociale kaart en, indien mogelijk, ook via de website van de organisatie. Hierbij werd afgetoetst of het outreachende karakter van de organisatie overeen komt met de criteria die in deze masterproef vooropgesteld worden. Deze criteria werden afgeleid van de definitie van De Maeyer et al. (2012) en werden toegelicht in het theoretisch kader van deze scriptie. Om dit nog eens te verifiëren werd er ook gepeild naar de werking van de organisatie tijdens het eerste deel van het interview. Een extra kenmerk waar rekening mee gehouden werd was dat de organisatie niet louter outreachend te werk ging. Het outreachende luik van de organisatie stond nooit op zichzelf, maar werd aangevuld door andere werkvormen. Op die manier kon er nagegaan worden welk effect het outreachend werken binnen de organisatie zelf heeft en welk gevolg er binnen de werking gegeven wordt aan signalen die vanuit het outreachende luik komen.

Er werd gestreefd naar een diverse selectie van outreachende praktijken. Het betrekken van een variëteit aan outreachende praktijken kan immers gezien worden als een must om de onderzoeksvraag genuanceerd te kunnen belichten (Mortelmans, 2013) en draagt bij aan de externe validiteit van het onderzoek. Door het betrekken van een diversiteit aan outreachende praktijken werd de reikwijdte van de resultaten van de dataverzameling vergroot. Zo werd er getracht inhoudelijke generalisatie te verkrijgen waarbij de resultaten overdraagbaar zijn naar andere vergelijkbare praktijken (Baarda et al., 2001). In dit geval andere outreachende organisaties. Bij het generaliseren van de resultaten zal er wel steeds aandacht moeten zijn voor het feit dat outreachend werken zeer divers geïnterpreteerd kan worden. Er is enkel sprake van generaliseerbaarheid naar situaties die aansluiten bij de definitie van outreach die in deze masterproef naar voor geschoven wordt. Er moet ook opgemerkt worden dat de context van een masterproef er voor zorgt dat dit slechts een beperkt onderzoek is waardoor ook de generaliseerbaarheid beperkt is.

Er is sprake van differentiatie op drie vlakken. Ten eerste werd er gezocht naar differentiatie wat betreft de verschillende parameters die Dewaele (2011) in zijn model naar voor schuift (zie Deel I: Theoretisch kader). Zo werden er zowel outreachende praktijken betrokken die vrijblijvend te werk gaan als praktijken die aanklampend werken. Verder was er zowel sprake van *detached outreach*, *domicilairy outreach* als *peripatetic outreach*. Daarnaast waren ook de redenen om outreachend te werken divers. Er was zowel sprake van redenen in het kader van toegankelijkheid, preventie als vermaatschappelijking. Er moet hierbij wel opgemerkt worden dat de indeling die Dewaele maakt eerder theoretisch blijkt te zijn en dat de betrokken outreachende praktijken voornamelijk

kiezen voor een gecombineerde manier van werken. Ten tweede was er ook sprake van differentiatie op het vlak van doelgroep, er werden praktijken bevraagd die werkten met mannelijke of vrouwelijke prostituées, (ex)druggebruikers, personen met een psychische problematiek, personen met een multi-problematiek, ... Ten slotte werd er ook een geografische spreiding nagestreefd, er werd getracht om organisaties uit verschillende plekken in Vlaanderen en Brussel te betrekken. Dit is grotendeels gelukt, aangezien er zowel organisaties uit Gent, Antwerpen, Brussel, Oostende, Sint-Truiden en Lede meegewerkt hebben. De meeste organisaties bevonden zich in een (groot)stedelijke context. Dat er zich niet veel respondenten buiten de steden bevonden is een gevolg van een veel beperkter aanbod in de landelijke context. De organisaties die er wel aan de slag zijn sloten minder aan bij de vooropgestelde criteria en werden daarom niet betrokken bij dit onderzoek.

Uiteindelijk werden er 18 organisaties gecontacteerd, eerst via mail en wanneer een antwoord uitbleef ook telefonisch. Hiervan waren er 9 bereid om mee te werken aan het onderzoek. Organisaties die er voor kozen om niet deel te nemen verwezen vaak naar een te drukke agenda en een te groot aantal vragen van studenten waardoor ze selectief moeten zijn. De focus van het onderzoek ligt op de ervaringen van de frontliniewerkers, maar er werden ook enkele coördinatoren betrokken aangezien verwacht werd dat zij een ruimere en algemenere blik zouden kunnen werpen op het onderwerp. Deze twee groepen kregen elk dezelfde vragenlijst (bijlage 1). Er werd een interview afgenomen van 16 personen, deze groep bestaat uit 13 frontliniewerkers en 3 coördinatoren. Deze interviews werden afgenomen in de periode maart – april 2018.

Na het afnemen van de 16 interviews werd er voor gekozen om nog extra interviews af te nemen van twee personen die betrokken zijn bij koepelorganisatie VLASTROV en netwerkorganisatie SWAN. Deze twee interviews vonden plaats in mei 2018. Aangezien deze respondenten een ander profiel hadden, werd voor hen een aparte vragenlijst (bijlage 2) opgesteld.

4. Data-analyse en rapportage

Om de verzamelde data te analyseren werd gekozen voor een thematische analyse. Dit betekende dat, voor de data geanalyseerd konden worden, de opgenomen interviews opnieuw beluisterd en getranscribeerd dienden te worden.

4.1 Transcriptie

De data werden letterlijk getranscribeerd, waarbij gekozen werd voor een orthografische transcriptie. De focus lag dus op wat er gezegd werd en niet op de manier waarop het gezegd werd (Howitt, 2010a). Transcriptie is geen neutrale activiteit, ook hier worden er keuzes gemaakt

door de onderzoeker die een invloed hebben op het uiteindelijke databestand (Howitt, 2010a; Mortelmans, 2013). Zo werd er in dit onderzoek voor gekozen om stopwoordjes als 'euhm' weg te laten om de leesbaarheid te bevorderen. Daarnaast werden de data geanonimiseerd. Hoewel er zo een klein deel van de informatie verloren gaat, was dit een noodzakelijke ingreep om de privacy van de respondenten te garanderen. Om toch steeds te kunnen achterhalen wie wat gezegd heeft, werd een codeerschema ontwikkeld waarbij elke respondent een volgnummer kreeg. De transcriptie van de interviews is niet toegevoegd als bijlage, maar kan wel opgevraagd worden. Via het beschikbaar maken van de data wordt getracht om de interne betrouwbaarheid te verhogen (Mortelmans, 2013). Het aan de data gekoppelde codeerschema zal uiteraard niet vrijgegeven worden.

4.2 Thematische analyse

De transcriptie van de data droeg bij tot een grondige kennismaking met het databestand (Decorte, 2010; Howitt, 2010a). Een volgende stap was het herkennen van centrale thema's in de data. Hiervoor dienden de interviews gecodeerd te worden. Om dit gecontroleerd te doen werd er gebruik gemaakt van het softwarepakket Nvivo 11. Dit softwarepakket werd specifiek ontwikkeld voor het faciliteren van kwalitatieve data-analyse (Mortelmans, 2011) Na het coderen van de interviews konden er algemene thema's onderscheiden worden (Howitt, 2010b). Deze thema's werden uit de data afgeleid via een inductieve aanpak. Deze thema's werden vervolgens kritisch bekeken om uiteindelijk de definitieve thema's af te bakenen (Braun & Clarke, 2006).

Hoewel thematische analyse op sommige vlakken gecontesteerd is aangezien er sprake zou zijn van te weinig "analytical effort" (Howitt, 2010b, p.237) is de keuze voor deze methode zeker te verdedigen. De kritieken kunnen in de eerste plaats gecounterd worden door een systematische analyse toe te passen waarbij een aantal concrete, vooraf bepaalde stappen doorlopen worden. In dit onderzoek werd gekozen om de richtlijnen van Braun en Clarke (2006) hieromtrent te volgen. Thematische analyse is daarnaast ook een aangewezen methode bij beschrijvend onderzoek aangezien grote hoeveelheden informatie gereduceerd kunnen worden tot enkele globale thema's. Bovendien zijn de resultaten van een thematische analyse over het algemeen duidelijk en goed verstaanbaar.

4.3 Rapportage

Bij het bespreken en analyseren van de onderzoeksresultaten (deel vier en deel vijf van deze masterpoef) werden verschillende manieren gebruikt om de data weer te geven. In de eerste plaats werden de verhalen van de respondenten samengevat en geparafraseerd. Daarnaast werd er ook gewerkt met letterlijke citaten aangezien de respondenten zelf vaak heel tekenend en

sprekend bepaalde ideeën verwoorden. Dergelijke citaten werden voornamelijk gebruikt om de centrale thema's en algemene standpunten meer te illustreren. Deze citaten werden telkens voorzien van een code, gelinkt aan het codeerschema. Zo kan het citaat eenvoudig teruggevonden worden in het grote databestand. Wat deze codes betreft werd er een onderscheid gemaakt tussen de eerste en tweede groep respondenten. Zo is het voor de lezer duidelijker uit welke richting de informatie komt. De eerste groep respondenten, de praktijkwerkers en coördinatoren, kreeg een volgnummer dat bestaat uit een cijfer en een letter (vb. 1a). De tweede groep respondenten kreeg een volgnummer dat bestaat uit een X en een andere letter (vb. Xa).

5. Ethische overwegingen

In elke vorm van onderzoek is het van belang om stil te staan bij enkele ethische aandachtspunten, dus zeker ook in deze masterproef. Om een ethisch correct onderzoek te garanderen moet er aandacht besteed worden aan het feit dat het welzijn van de respondenten niet bedreigd wordt en dat ze geen negatieve gevolgen ondervinden door de deelname aan het onderzoek (Vander Laenen & O'Gorman, 2016). Er moet nagedacht worden over hoe "integriteit, eerlijkheid, vertrouwelijkheid, vrijwillige deelname, onpartijdigheid en het voorkomen van schade" (Vander Laenen & O'Gorman, 2016, p. 558) gegarandeerd kunnen worden. In dit onderzoek werden er een aantal concrete maatregelen genomen om deze zaken te verzekeren.

In de eerste plaats werden de deelnemers uitvoerig ingelicht over de inhoud en doelstellingen van het onderzoek. Vervolgens werd er ook gegarandeerd dat de informatie verkregen via het interview vertrouwelijk behandeld zou worden en dat deelname aan het onderzoek volledig anoniem is. Dit werd gegarandeerd door de data te anonimiseren (Open Universiteit, s.d.): de opgenomen interviews werden getranscribeerd waarbij elke verwijzing die de personen kan identificeren gewist werd. De geluidsbestanden zelf werden na dit proces vernietigd.

Bovenstaande zaken werden voor de respondenten samengevat in de *informed consent* (bijlage 3). Er werd aan alle respondenten gevraagd om dit document aandachtig te lezen en te ondertekenen voor het interview van start ging. Aangezien het om een formele interviewsetting ging was deze manier het meest aangewezen om officiële toestemming te verkrijgen voor deelname aan het onderzoek (Vander Laenen & O'Gorman, 2016). Zo konden de respondenten alle informatie over het doel en de aard van het onderzoek (Billiet, 2003) nog eens rustig overlezen en konden ze bewust beslissen over hun deelname en de optie om het interview al dan niet op te nemen. In deze *informed consent* werd ook benadrukt dat deelname aan het onderzoek geheel vrijwillig was (Billiet, 2003) en dat het interview om gelijk welke reden steeds stopgezet kon

worden. Ten slotte werden de respondenten ook ingelicht over het feit dat ze na afloop van het onderzoek een exemplaar van de masterproef toegestuurd zullen krijgen.

Deel IV Onderzoeksbevindingen

Na het afnemen van de interviews was er een grote hoeveelheid aan informatie beschikbaar. Deze werd geanalyseerd via een thematische analyse (zie Deel III: Onderzoekopzet). In wat volgt zal er een uitgebreide beschrijving gegeven worden van de resultaten van deze analyse.

1. Over outreachend werken

De keuze om outreachend te werken wordt voornamelijk ingegeven om een antwoord te bieden op een toegankelijkheidsvraagstuk. Via outreach kunnen die personen bereikt worden waar de reguliere hulpverlening geen vat op lijkt te hebben. Het gaat om mensen die met een heel aantal verschillende problemen geconfronteerd worden, vaak gaat het om multi-probleemcases. Op de vraag met welke problemen de doelgroep geconfronteerd wordt antwoordde een respondent:

“Met welke niet? ... Alles, alles wat je je maar kunt voorstellen. En ook wat je u niet kunt voorstellen, dat ook.” (R6a)

De verschillende outreachende praktijken focussen zich wel steeds op een bepaalde doelgroep, in feite werkt elke outreacher integraal en wordt er gewerkt aan problemen die zich op verschillende levensdomeinen bevinden. Er werden diverse voorbeelden aangehaald als affreuze woonomstandigheden en huisjesmelkerij, sociaal isolement, armoede, illegaliteit, discriminatie en stigma, grote schuldenbergen, administratieve problemen, middelengebruik en verslaving, juridische problemen, relationele problemen, opvoedingsproblemen, problemen op de arbeidsmarkt, ...

De cliënten van het outreachend werk zijn personen die door de mazen van het net vallen. Vaak hebben ze al een lange en frustrerende weg binnen de reguliere hulpverlening afgelegd, waardoor ze hun vertrouwen in die hulpverlening volledig kwijt zijn. Wanneer er louter zou worden ingezet op een loketmodel dan zou deze groep al te vlug vergeten worden. De traditionele hulpverlening is immers vaak niet afgestemd op werken met deze mensen en al zeker niet wanneer er sprake is van een combinatie van verschillende problematieken. Bovendien worden bepaalde cliënten van het outreachend werk gelabeld als lastig en moeilijk. Hoewel deze groep zeker niet alle cliënten van het outreachend werken omvat, is er toch een significant deel van de cliëntenpopulatie dat gezien wordt als personen waar de hulpverlening gewoonweg niet mee aan de slag kan gaan, omdat er niet mee te werken valt. Dit gaat dan over het feit dat ze te laat, niet of soms onder invloed komen opdagen op afspraken, dat ze de noodzakelijke paperassen niet in orde brengen, agressief zijn, niet-meewerkend zijn, ... Outreachend werken kan dan ingezet worden om nieuwe mogelijkheden te creëren, daar waar de situatie voorheen uitzichtloos leek.

Deze methodiek slaagt daar in de eerste plaats in doordat het een erg laagdrempelige manier van werken is. De hulpverlener zet immers zelf de stap naar de doelgroep waardoor de drempel naar de hulpverlening voor de cliënten veel lager is. Zelfs personen die niet meteen een duidelijke hulpvraag hebben kunnen via deze weg bereikt worden. Bij deze personen kan er dan aanvankelijk ingezet worden op het aanwezig zijn en een praatje aanbieden. Hoewel laagdrempeligheid het snelst ter sprake kwam, zijn er nog een aantal andere zaken die kenmerkend zijn voor het outreachend sociaal werk. Het gaat om de specifieke vertrouwensrelatie tussen hulpverlener en cliënt, de unieke kijk op de doelgroep, de flexibiliteit van het outreachend werken en de dubbele vertaalfunctie van de outreachers.

De specifieke vertrouwensrelatie tussen de outreachende hulpverlener en de cliënt wordt gerealiseerd doordat de hiërarchische relatie tussen cliënt en hulpverlener achtergelaten wordt. In de plaats komt een meer gelijkwaardige relatie. De outreacher begeeft zich op het terrein van de cliënt, wat betekent dat hij zich moet aanpassen aan de daar geldende waarden en normen. De outreacher zal daarnaast ook heel responsief moeten zijn voor de gewoonten en gebruiken die gelden binnen de leefomgeving van de cliënt. In de meeste andere hulpverleningsrelaties moet de cliënt zich net aanpassen aan de hulpverlener wat meteen een scheefgetrokken relatie betekent. Wat ook bijdraagt aan de vertrouwensband is dat er gewerkt wordt op het tempo van de cliënt, zonder verplichtingen of dwang, maar met heel veel eerbied voor wat de cliënt op dat moment aankan. Dit betekent dat er heel onvoorwaardelijk gewerkt wordt. Zo bieden outreachers een vangnet van onvoorwaardelijk sociaal werk in een hulpverleningslandschap dat steeds voorwaardelijker lijkt te functioneren.

'Ik ga er altijd zijn. Belangrijk is dat je in de maatschappij een soort groep hebt van werkers die er onvoorwaardelijk zijn. Als die agressief zijn, als die stinken, als die honderd keer proberen afkicken, maar dan toch terug hervallen, ik ga er altijd zijn. Dat is onvoorwaardelijk. Ik heb dat doorheen de jaren, ik werk al een tijdje in het sociaal werk en de minieme evolutie is dat die voorwaardelijkheid terug heel fel naar boven komt. CAW's, onthaal, bij de minste misstap die je begaat en je ligt buiten, het is belangrijk dat er altijd iets is dat er gaat zijn.' (R7a)

Outreachers zijn zich ook heel bewust van wat er leeft bij de doelgroep en met welke problemen de cliënten geconfronteerd worden. Ze hebben zicht op het volledige plaatje en kunnen daardoor hulpvragen beter plaatsen. Outreachend werken biedt de mogelijkheid om op korte termijn heel veel informatie te verzamelen. Informatie die via andere methoden waarschijnlijk nooit zou worden verkregen. Enerzijds omdat je als outreacher nu eenmaal veel meer kunt zien. Anderzijds omdat de cliënten vaak minder wantrouwig zijn tegenover personen die outreachend aan de slag gaan,

aangezien ze zich veel meer op hun gemak voelen in hun vertrouwde omgeving. Er kan bovendien ook veel sneller ingespeeld worden op vragen van de cliënt of problemen waarmee deze geconfronteerd wordt. Omdat outreachend werken nu eenmaal een flexibele werkvorm is, maar ook omdat de cliënten soms meer aanvaarden van de outreacher dan van iemand die werkt volgens het klassieke hulpverleningsmodel.

Ten slotte is het ook een groot voordeel dat outreachers cliënten kunnen vergezellen naar niet-outreachinge diensten van bijvoorbeeld OCMW, CAW, stadsdiensten, sociale woonkantoren, ... Hierbij nemen ze een tweeledige vertaalfunctie op zich. Aan de ene kant kan er een vertaling plaatsvinden naar de cliënt toe. Dit kan een letterlijke vertaling zijn van de Nederlandse taal naar de moedertaal van de cliënt. Het kan echter evengoed gaan over een vertaling van de bureaucratische ambtenarentaal naar een verwoording die meer op maat is van de cliënt. Aan de andere kant zal de outreacher ook een vertaling kunnen bieden naar de hulpverleningsorganisatie toe, door bepaalde uitingen of gedragingen van de cliënt meer te kaderen. Belangrijk om op te merken is dat outreachers in het contact met andere diensten steeds de bondgenoot zijn van de cliënt.

2. De sociaal-politieke rol van outreachend werken

Het concept sociaal-politieke rol omschrijven was voor de respondenten geen eenvoudige opdracht, er werd aarzelend op deze vraag geantwoord en een allesomvattende omschrijving werd niet gegeven. Toch beweegt er heel wat op sociaal-politiek vlak binnen het outreachend werken. Voor er hier op ingegaan wordt, zal de specifieke bijdrage die outreachend werken kan bieden aan de sociaal-politieke rol besproken worden.

2.1 Outreachend werken als voedingsbodem voor de sociaal-politieke rol

Er was consensus over het feit dat structurele processen en maatschappelijke factoren vaak aan de basis liggen van de problemen waarmee de cliënten van het outreachend werken geconfronteerd worden.

'... iemand die op de rand van de samenleving zit, heeft problemen met die samenleving. Het is door individuele problemen dat er maatschappelijke problemen zijn, maar door die maatschappelijke problemen is er weinig te doen aan het individuele.' (R5a)

'Ik denk dat dat heel vaak componenten zijn van, hoe moet je het zeggen, een soort bewegingen op politiek vlak, lokaal politiek of internationaal, die een soort uitlopers hebben in individueel gedrag en individuele problemen. Ik denk dat louter individuele problemen, dat die niet bestaan.' (R7a)

In dit opzicht werd er vaak verwezen naar de (sociale) wooncrisis in de steden en naar het feit dat de hulpverlening vaak niet afgestemd is op de noden van de cliënt. Al werden ook de schuldenlast en zelfs middelgebruik aangehaald als symptomen van grotere maatschappelijke bewegingen. Het is echter zeker niet zo dat de respondenten van mening waren dat outreachers meer moeten inzetten op de sociaal-politieke rol dan sociaal werkers die achter hun bureau blijven zitten. De sociaal-politieke rol werd over het algemeen gezien als een taak van elke sociaal werker.

'Ik vind dat elke maatschappelijk werker, waar hij ook zit, en hoe klein dat de marge ook is waarin hij of zij ook kan werken, zich telkens moet afvragen wat zijn of haar sociaal-politieke functie kan zijn.' (R2a)

Wel werd de vaststelling gemaakt dat outreachend werkers een toch wel bijzondere positie innemen in het werkveld. In de eerste plaats doordat ze werken met die personen die soms verborgen blijven voor de andere hulp- en dienstverlening, aangezien outreachers actief aan de slag gaan met die personen die door de mazen van het net vallen.

'Het is ook zo dat als je werkt binnen een loketmodel, dan werk je heel hard met de mensen die er al zijn. (...) dat je dan terug gaat kijken op straat, dat je dan gaat kijken van wie zijn we kwijtgeraakt en met wie hebben we nog geen contact. Dat je ook gaat kijken wat je voor hen kunt doen.' (R2a)

'Je leert heel veel over de stad, over een bepaalde onderkant van de stad, beetje een verborgen gedeelte van de stad. Je hoort heel makkelijk de stem van mensen die eigenlijk geen stem hebben of die weinig aan bod komen. (...) en daar kun je natuurlijk politiek mee aan de slag' (R8a)

Doordat ze buiten komen en in de leefwereld van de cliënten aan de slag gaan zien ze bovendien veel meer. Ze staan vaak in nauwer contact met de doelgroep en worden op een heel directe wijze geconfronteerd met situaties van maatschappelijke onrechtvaardigheid.

'... denk dat je dichter bij de mensen staat als je outreachend werk doet en ik denk als je dichter bij de mensen staat en je zit met de juiste ingesteldheid in de sociale sector dat je toch wel iets hebt van verdorie, dat zou toch, nu in 2018 niet meer mogen gebeuren dat de mensen hier zo zitten. Allé, ik denk wel dat dat een verschil maakt, je bent veel nauwer betrokken bij de mensen.' (R4a)

Door die directe ervaringen kijken outreachers vaak anders tegen al dan niet problematische situaties aan. Daarnaast kunnen ze ook putten uit hun eigen ondervindingen wanneer ze zaken willen signaleren.

'... wij botsen op weerstand en wij kunnen die weerstand zo in detail gaan benoemen naar het bestuur toe of naar het beleid toe. Waar ervoor werd aangenomen soms van dat is zo en die werken zo. Dan kun jij zeggen van nee, ik heb dat en dat en die stap gezet. Ik ben drie keer op huisbezoek geweest, ik heb die gast drie keer meegenomen, drie keer naar dezelfde instantie. Daar zit het, daar moet aan gesleuteld worden.' (R6b)

2.2. De concrete invulling van de sociaal-politieke rol

Er wordt voornamelijk invulling gegeven aan de sociaal-politieke rol binnen de werkuren. Er is consensus over het feit dat de sociaal-politieke rol niet iets is dat op vrijwillige basis opgenomen dient te worden. Al werd wel de bedenking gemaakt dat de wereld veranderen niet iets is dat zal gebeuren binnen een negen tot vijf context. Er is wel sprake van enige politieke activiteit buiten de werkuren, maar dit gaat dan over eens meedoen aan een protestmars of gaan stemmen. Het engagement wat betreft vrijwillige politieke participatie of het zich verkiesbaar stellen is heel beperkt. Slechts twee respondenten zetten hier actief op in.

De concrete invulling van de sociaal-politieke rol moet dus gevonden worden in activiteiten die tijdens de werkuren gebeuren. Opvallend is dat, hoewel de sociale probleemdefinities van de respondenten gesitueerd kunnen worden op het macroniveau, dit niet betekent dat ook de sociaal-politieke activiteiten zich afspelen op dit niveau. Deze stelling zal hier onder uitgediept worden, waarbij er een onderscheid zal gemaakt worden tussen sociaal-politieke activiteiten naargelang het niveau waarop ze zich afspelen. Hierbij zal verwezen worden naar het macro-, meso-, en microniveau. Daarmee wordt, in navolging van Vranken (2014), respectievelijk gedoeld op de samenleving (of de sociale politiek en het sociaal beleid), de maatschappelijke voorzieningen en ten slotte het individu.

2.2.1 *Macroniveau: voornamelijk een beleidsgerichte invulling van de sociaal-politieke rol*

In de literatuurstudie werden in navolging van Hermans (2014) drie benaderingen van de sociaal-politieke rol naar voor geschoven: de radicale benadering, de kritische benadering en de beleidsgerichte benadering. De eerste twee bleven grotendeels buiten beeld in het verhaal van de respondenten. De beleidsgerichte benadering was wel herkenbaar, maar ook hier op inzetten bleek geen eenvoudige opdracht te zijn voor de outreachend werkers.

Meer dan de helft van de respondenten gaf aan dat het hen in de eerste plaats aan kennis ontbreekt om werkelijk een invloed te kunnen uitoefenen. Vaak zit het beleid heel complex in elkaar en is het geen evidentie om te identificeren bij wie je nu moet aankloppen met vragen of opmerkingen. Dit was zeker het geval in de Brusselse regio, waar de situatie heel onoverzichtelijk

blijkt te zijn. Er werd ook een outreachend initiatief bevestigd die ingebed is binnen een OCMW, in deze specifieke context duiden de respondenten aan dat ze normaal gezien wel wisten waar ze terecht konden, maar dat dit door de veranderingen binnen de structuur van het OCMW en het samengaan met de stad niet langer een evidentie was.

Wanneer dieper ingegaan werd op de verschillende fasen van het politieke beleidsvormingsproces bleek dat er voornamelijk mogelijkheden gezien werden om een invloed uit te oefenen op de eerste fase, de agendasetting, via de signaalfunctie. Er wordt via verschillende wegen getracht om een invloed uit te oefenen op de agendasetting. Dit kan op een heel directe manier door bijvoorbeeld een bevoegde schepen uit te nodigen en er rechtstreeks mee in gesprek te gaan. Er zijn ook al verschillende brieven geschreven naar het kabinet van minister Vandeurzen, die bevoegd is voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Daarnaast worden er ook signalen gebundeld via het samenkomen met collega's uit het werkveld in overleggroepen. Er is echter weinig zicht op wat er gebeurt met de signalen die daar worden aangebracht.

De invloed van outreachers op de beleidsvoorbereiding is moeilijker in kaart te brengen. Elk outreachend initiatief maakt jaarlijks wel een jaarverslag op waarin een heel aantal cijfers en relevante gegevens over maatschappelijke problemen gebundeld worden, maar dit verslag wordt voornamelijk opgesteld op vraag van het beleid ter verantwoording. Het is onduidelijk of die jaarverslagen ook voor andere doeleinden aangewend worden door het beleid. Enkele respondenten binnen het straathoekwerk hopen via deze jaarverslagen wel een invloed uit te oefenen, zij kleuren hun jaarverslagen met een aantal subjectieve verhalen van cliënten om zo een tegengewicht te bieden aan het droge en objectieve cijfermateriaal dat nooit het volledige plaatje kan schetsen. Daarnaast worden er soms ook enquêtes doorgestuurd waar de praktijkwerkers aan kunnen participeren, dit gebeurt op het niveau van de organisatie maar ook op het ruimere beleidsniveau.

Bij de echte beleidsbepaling zijn zowel de praktijkwerkers als coördinatoren nog niet eerder betrokken geweest. Vaak worden zij pas ingelicht nadat de beslissingen reeds genomen zijn. Die beslissingen kunnen wel anticiperen op problemen die zich stellen in het werkveld, maar praktijkwerkers hebben weinig mogelijkheden om zelf bij te dragen aan de oplossingen die geformuleerd worden.

'Het is niet dat we mee samen beslissen of mee samen nadenken over wat het zou moeten worden. Het is meer van welke problemen ondervinden jullie. Wij zeggen dan dat en dat en dat is

wel een probleem en dan gaan zij beslissen welk antwoord ze daarop geven, maar daartussen is er niet veel.' (R5a)

Wat de beleidsuitvoering betreft is de positie van outreachers redelijk uniek te noemen. Zij zijn wel gebonden aan het beroepsgeheim, maar dat is vaak één van de weinige wettelijke kaders waaraan zij zich echt moeten houden. Op zich zorgt zelfs dit kader al eens voor frustratie aangezien het beroepsgeheim binnen de sociale sector meer en meer onder druk staat. Veel respondenten houden zich wel nog strikt aan het beroepsgeheim waardoor ze soms botsen met andere hulp- en dienstverleningsorganisaties, maar ook met ordehandhavingsdiensten. Er was één outreachende praktijk betrokken bij het onderzoek die aangaf wel te moeten werken met een meer uitgebreid wetgevend kader, dit was een outreachend initiatief dat opgezet was in verband met artikel 107 binnen de psychiatrische zorg. Ook daar werd echter gesteld dat er veel vrijheid was om een eigen invulling te geven binnen de wettelijke bepalingen. Outreachers botsen eerder op de wettelijke kaders waarbinnen andere dienstverleners moeten werken en proberen daar in te zetten op het uitrekken van de discretionaire ruimte.

De laatste stap in het beleidsvormingsproces is de beleidsevaluatie. Praktijkwerkers geven aan dat er niet echt vraag is naar evaluatie vanuit de beleidsmakende instanties en dat dit ook niet spontaan gedaan wordt. Er leeft een soort 'roeien met de riemen die je hebt' mentaliteit. Er werd wel aangegeven dat er dan opnieuw begonnen kan worden met het signaleren van problemen waar op gebotst wordt. Dit wordt echter niet gezien als evaluatie aangezien er aan de ingevoerde beslissingen toch niets meer te veranderen is.

'Als iets beslist is hier hebben wij er weinig input in. Dan kunnen wij weer beginnen aan de weg van kijk, we doen ons best, we zien op wat we botsen en we geven dat weer aan, iets werkt niet. Maar wat beslist is, is beslist.' (R5b)

Frappant is dat verantwoordelijkheid opnemen binnen deze beleidsgerichte benadering voornamelijk gezien wordt als een plicht voor coördinatoren en directie. Er werd aangegeven dat dit niet echt tot het takenpakket van de praktijkwerkers behoort. Veel eerstelijns werkers lijken er van overtuigd dat hun oversten hier een meer betekenisvolle rol in kunnen spelen via hun participatie aan diverse overlegorganen die de eigen organisatie overstijgen. De bevroegde coördinatoren stellen echter dat ook zij niet echt het gevoel hebben dat ze een invloed kunnen uitoefenen op het beleidsvormingsproces. Het is wel zo dat zij inderdaad vaak, of alleszins vaker dan de praktijkwerkers, participeren in overleggroepen. Hier kan er in gesprek gegaan worden met andere personen uit de sector rond gemeenschappelijke problemen of zorgen. Soms vaardigt

zo'n groep een beleidsgericht signaal af waarbij bijvoorbeeld een brief gestuurd wordt naar het bevoegde kabinet.

Zoals aangegeven in het begin van deze paragraaf kwamen de radicale en kritische variant minder naar voor in het verhaal van de respondenten. Het echt vastpakken van signalen en er langdurig mee aan de slag gaan gebeurt slechts in een kleine minderheid van de betrokken outreachende praktijken. De praktijken die dit doen, baseren zich op de methodiek van het straathoekwerk. Enkel binnen het straathoekwerk blijkt er ruimte te zijn om aan de slag te gaan met de meer radicale invulling van de sociaal-politieke rol. Hier zijn er voorbeelden te vinden waarbij er participatief met de doelgroep aan de slag gegaan wordt om actie te voeren. Zo wou een outreachende praktijk het enorme sociale woningtekort aanklagen, om dit onder de aandacht te brengen werden een aantal woningen van de sociale huisvestingsmaatschappijen gekraakt. Een ander outreachend initiatief ging dan weer aan de slag met theater om de administratieve rompslomp waarmee de cliënten geconfronteerd werden aan de kaak te stellen. Belangrijk om op te merken is dat de doelgroep actief betrokken werd bij die projecten en dat ze vanuit de cliënten vorm kregen. De betrokken respondenten namen wel een faciliterende rol op, maar het laatste woord over wat er effectief gedaan zou worden was steeds aan de betrokken cliënten.

In outreachende praktijken die niet ingebed zijn in het straathoekwerk komt dergelijke radicale actie veel minder voor, zij beroepen zich in feite louter op de beleidsgerichte invulling. Hoewel het gevoel leeft dat ze via die weg niet echt concrete resultaten bereiken worden er ook geen andere routes van sociaal-politieke actie verkend. Het echt dingen veranderen wordt bovendien vaak in de schoenen geschoven van een specifiek soort sociaal werker, waarmee bedoeld wordt op bepaalde sterke personen die op de barricades durven gaan staan.

'Dat zijn bepaalde sterke figuren binnen dat sociaal-politieke klimaat die dat dan voor elkaar krijgen. Wat goed is, maar ik denk niet dat iedereen dat zomaar kan.' (R3a)

Deze sociaal werkers bezitten bepaalde vaardigheden die hen meer geschikt zouden maken om een sociaal-politieke rol op te nemen. Er werd hierbij voornamelijk verwezen naar het bedreven zijn in netwerken.

2.2.2 Mesoniveau: de specifieke sociaal-politieke rol van het outreachend werk

Op basis van voorgaande uiteenzetting kan het lijken alsof er niet zo heel veel beweegt op sociaal-politiek vlak binnen het outreachend werken. Grote sociale acties of structureel werken op het macroniveau lijken voor de meeste respondenten niet echt een prioriteit te zijn. Veel outreachers

zijn op het mesoniveau echter wel actief sociaal-politiek bezig. Hierbij is het microniveau vaak een aangrijpingspunt om op het mesoniveau bepaalde zaken aan te kaarten.

De outreachende initiatieven oefenen in de eerste plaats een invloed uit op de eigen organisatie. De outreachende praktijken die betrokken waren in dit onderzoek waren allen ingebed in een grotere organisatie die zich ook baseerde op andere werkvormen. In ongeveer de helft van de betrokken organisaties was het outreachend werken nog relatief nieuw. Hierdoor was het ook voor de collega's die niet outreachend te werk gaan vaak nog zoeken naar afstemming en samenwerking met het outreachende luik. Er werd verschillende keren aangehaald dat het outreachend werken een soort eiland vormt binnen de organisaties. De collega's zijn immers niet gewoon aan deze specifieke manier van werken en gaan zelf op een heel andere manier aan de slag. De outreachers worden soms wel eens scheef bekeken omwille van de acties die ze ondernemen. Toch is er binnen de eigen organisatie sprake van een zekere openheid, al kan natuurlijk niet iedereen onmiddellijk mee zijn in het outreachend verhaal.

'Er zijn er zelfs die nu ook de opleiding outreach gaan volgen waarvan ik toen dacht, die gaat dat nooit doen. Dus je voelt wel een mentaliteitswijziging. Nu, je hebt altijd collega's die blijven vasthouden. Hoe flexibel je bent en hoe open je staat voor nieuwe dingen en andere dingen bepaalt veel.' (R6a)

Binnen de eigen organisatie kan er alleszins meer gezegd worden. Enerzijds doordat er sprake is van een direct contact en anderzijds omdat de organisatie zelf kiest voor het outreachend werken. De outreachers ervaren dus wel al een zekere steun of gedragenheid. Hierdoor wordt het mogelijk om vanuit de contacten met cliënten en vanuit de specifieke outreachende kijk problemen binnen de eigen organisatie te signaleren. Dingen echt veranderen is vaak geen eenvoudige taak aangezien ook de organisatie gebonden is aan bepaalde beperkingen. Bredere openingsuren van een instuif bijvoorbeeld zijn geen evidentie aangezien hier ook extra middelen voor nodig zijn die de organisatie niet zomaar kan toveren. Vaak worden er dus wel pijnpunten doorgespeeld of worden deelwerkingen attent gemaakt op wat er leeft binnen de doelgroep, maar het is de verantwoordelijkheid van de deelwerking om daar dan al dan niet mee aan de slag te gaan.

Wanneer er breder gekeken wordt, kan er vastgesteld worden dat outreachende praktijkwerkers niet enkel intern maar ook extern aan de eigen organisatie sociaal-politiek actief zijn. Wanneer ze problemen willen signaleren binnen het ruimere werkveld zullen ze, in plaats van hogerhand heil te zoeken, veel vaker rechtstreeks in gesprek gaan met de betrokken organisaties. Dit lijkt hen

een veel efficiëntere manier om invloed uit oefenen. Hun visie wordt zeker niet altijd gevolgd en botst in eerste instantie vaak op weerstand. Dit veroorzaakt soms frustratie.

'Dan denken ze van die gaat het weer eens komen zeggen. Dan denk ik van ja, mensen, doe het dan zelf. Meestal merk je dan wel dat ze achteraf op hun kousensokjes moeten afkomen en dan zeggen van je hebt misschien toch gelijk.' (R4a)

Doordat outreachers op een heel specifieke manier werken komen ze met bijna het volledige lokale hulpverleningslandschap in contact. Ze gaan op een integrale wijze aan de slag met de cliënt en zijn problemen die zich op verschillende levensdomeinen bevinden. Dit doen ze op een probleemoplossende hands-on manier waarbij ze actief aan de slag gaan met wat cliënten vertellen. Dit houdt onder ander in dat outreachers cliënten vergezellen naar afspraken bij andere diensten om zo nieuwe hulpverleningsrelaties op te bouwen of wankele hulpverleningsrelaties te herstellen. Via deze directe contacten in het kader van de individuele hulpverleningsrelatie verspreiden ze hun specifieke houding en zetten ze andere sociale hulpverleners aan om hun discretionaire ruimte ten volle te benutten.

'Soms kun je daar wel een gesprek aangaan, dat is iemand die ook uitvoert. (...) maar met die mensen kun je wel zeggen van jongens, dit is niet productief hè, en vaak snappen die dat wel maar vaak is het ook rigide.' (R5a)

Wanneer er private spelers bij betrokken zijn, als kredietbanken, gas- en elektriciteitsleveranciers, verhuurders op de private woningenmarkt, ... dan is het veel moeilijker om op een directe manier, in overleg problemen op te lossen. Vaak kost het al heel wat energie om de problemen van de individuele cliënt opgelost te krijgen en wordt er niet verder ingezet op het echt veranderen van de probleemsituaties.

'Bijvoorbeeld: we hadden een mevrouw in begeleiding die op een heel slecht appartement woonde en die eigenlijk gewoon afgezet werd door de huurbazen. Dus wij hebben er voor gezorgd dat die mensen er uit waren en iets anders hadden. Dan denk je van foert, ik wil er niets meer mee te maken hebben, maar dan weet je ook er gaat nu waarschijnlijk gewoon iemand anders in dat appartement komen wonen.' (R5b)

Een stap die eventueel nog ondernomen kan worden is het aanklaarten van het probleem bij ombudsdiensten van de Vlaamse of federale overheid. Er wordt dan gehoopt dat, als er voldoende gelijkaardige problemen gesignaleerd worden, de ombudsdienst stappen onderneemt om het probleem aan te pakken.

Er wordt, hoewel niet overal, gemerkt dat het bredere werkveld de outreachende praktijkwerkers ook wel begint te kennen. Hierdoor wordt er steeds meer, zij het met mondjesmaat, openheid gecreëerd en groeit het mandaat van de outreachers. Zo wordt er soms al eens advies ingewonnen of worden ze uitgenodigd op een casusoverleg om hun visie op een situatie te geven. Dit toont aan dat er meer respect groeit voor het outreachend werken en dat de outreachende houding toch al een beetje ingang vindt in andere hulp- en dienstverleningsrelaties. Het is ook nodig dat de outreachende initiatieven en de andere vormen van hulpverlening dichter naar elkaar toe groeien. Doordat outreachers zo anders werken loopt de aansluiting van cliënten bij de reguliere hulpverlening soms stroef. Cliënten worden het immers gewoon dat er heel onvoorwaardelijk gewerkt wordt en dat ze met heel veel respect en geduld bejegend worden, hierdoor aanvaarden ze soms niet langer dat andere diensten niet op die manier werken.

'Gelijk ik al zei, je blijft zelf hangen in casussen. Jij bent degene die zo werkt, maar heel weinig andere diensten werken zo en dat is ook moeilijk. Een fictief beeld van de maatschappij geeft je gast dat en dat vind ik ook niet correct.' (R6b)

Er wordt ten slotte ook geprobeerd om cliënten te emanciperen en hen te laten deelnemen aan overlegmomenten rond bijvoorbeeld ervaringsdeskundigheid of hen aan het woord te laten in momenten van rechtstreeks overleg met het beleid. Zo kunnen de cliënten hun stem misschien toch een beetje verder laten reiken, dit is echter geen wijdverspreid gebruik.

3. Obstakels

In de eerste plaats kwam de opmerking dat er geen tijd en middelen over zijn om sociaal-politiek aan de slag te gaan. De outreachers kunnen maar een beperkte caseload aan, aangezien deze manier van werken enorm tijdsintensief is, en proberen een maximum aantal personen te helpen. Daarnaast is er in sommige organisaties ook sprake van veel deeltijds werk, waardoor de focus liever gelegd wordt op de kernopdracht, die volgens hen bij de individuele hulpverleningsrelatie ligt. Hoewel de sociaal-politieke rol wel gezien wordt als een essentieel onderdeel van de sociaal werkpraktijk, lijkt deze rol hierdoor naar de achtergrond geschoven te worden.

Het is echter niet enkel door een gebrek aan tijd en middelen dat de sociaal-politieke rol geen centrale plek inneemt in de outreachende praktijk. Het gevoel leeft ook dat het niet de moeite waard is om in te zetten op de sociaal-politieke rol omdat deze enkel leidt tot frustratie en er geen concrete resultaten bereikt worden. Het lijkt veel respondenten nuttiger om hun schaarse tijd te spenderen aan de individuele hulpverleningsrelatie waar er wel nog mogelijkheden zijn tot concrete verandering en concrete verbetering. Dit gevoel kan verklaard worden door de

afwezigheid van een steunende context. Respect en openheid vanuit de overheid of vanuit het lokale hulpverleningslandschap lijken te ontbreken. Dit vertaalt zich in verschillende obstakels voor de uitoefening van de sociaal-politieke rol.

Zo lijkt het beleid amper te luisteren naar de signalen die vanuit het werkveld gegeven worden. Hierdoor leeft het idee dat elke poging om sociaal-politiek aan de slag te gaan op voorhand al gedoemd is om te mislukken. Er werd vaak aangegeven dat iets veranderen op het macroniveau heel veel tijd en moeite vraagt, terwijl wat er maar bereikt kan worden minimaal is.

'Je vergadert heel veel en je zit daar heel veel rond samen. (...) Je steekt er heel veel tijd in om in overleg te gaan en wat je er dan uiteindelijk uithaalt is minimaal. Maar ja, ligt dat dan aan ons, of ligt dat aan het beleid?' (R5b)

Een frappant voorbeeld was de strijd om gebruikersruimtes voor druggebruikers te installeren. Hoewel zowel het praktijkveld als de academische wereld voorstander zijn van deze gebruikersruimtes laat het politieke bestuur zich niet overtuigen om hier ook daadwerkelijk mee aan de slag te gaan. Volgens de respondent louter omdat hier geen stemmen mee te winnen zijn. Er werd verschillende keren aangegeven dat het politieke spel, dat gericht lijkt te zijn op (opnieuw) verkozen worden, moeilijk is om mee te werken wanneer er zaken bereikt willen worden voor bepaalde marginale doelgroepen. Zo vallen projecten voor sekswerkers, daklozen, personen met een multi-problematiek, ... moeilijk te verkopen, terwijl er voor initiatieven rond kinderarmoede altijd geld te vinden is aangezien dit nu eenmaal wel 'sexy' (R6a) is en veel makkelijker verkocht kan worden aan het kiespubliek.

Sommige outreachende initiatieven moeten bovendien al een grote strijd leveren om hun bestaan te verantwoorden naar de overheid toe. Het feit dat ze bijna voortdurend moeten vechten voor erkenning vraagt heel wat energie. Cijfermatig is het moeilijk om outreachend werken verkocht te krijgen. Er is sprake van een beperkte caseload, zeker in vergelijking met het loketmodel, en bovendien is het vaak niet mogelijk om duidelijke resultaten tentoon te spreiden. Dit vechten om erkenning wordt gekoppeld aan het heersende rechtse politieke discours waarbij het individueel schuldmodel aan populariteit wint. Dit zorgt er voor dat outreachend werken, met zijn onvoorwaardelijke inslag vaak amper te verdedigen is. De politiek stelt immers dat de maatschappij voldoende kansen biedt en dat het de schuld van het individu is als deze niet gegrepen worden. Een idee dat lijnrecht lijkt te staan tegenover de uitgangspunten van het outreachend werken. Hierdoor worden outreachend werkers steeds meer in de verdediging gedwongen waarbij de eigen werking voortdurend ter discussie staat.

'... dat is vooral staande blijven, de laatste tijd is het vooral ons project continu verdedigen en continu eigenlijk een stuk verkopen. Dus ja, ik vrees dat, als we dan nog een keer veranderingen aan gaan kaarten, aleja. Het is eigenlijk de afgelopen jaren vooral overleven geweest. Dat is dan eigenlijk ook wel een probleem want inderdaad het zou schoon zijn als we op beleidsvlak een aantal zaken kunnen aankaarten en verandering teweeg brengen. Maar je bent al bezig met heel veel tijd en energie steken in het werk dat je zelf doet, je moet dan nog heel veel tijd en energie steken in je voortbestaan. Peis dat dat een stuk met opzet is.' (R4a)

Voor de outreachende praktijk die opgericht is binnen het kader van artikel 107 in de psychiatrische hulpverlening ligt dit uiteraard anders, aangezien de overheid zelf vragende partij was voor de oprichting van dergelijke outreachende initiatieven. Het lijkt echter wel voor elke respondent te gelden dat het hen ontbreekt aan een echt politiek mandaat en dat dit de oorzaak is van het feit dat wat er gezegd wordt geen ingang vindt bij andere hulpverleningsorganisaties of bij beleidsmakers. Hoewel de respondenten het zelf ridicul vinden dat een speciaal mandaat en daaraan gekoppeld een speciale functietitel noodzakelijk zou zijn, denken ze toch dat het een oplossing zou kunnen bieden waardoor er meer waarde gehecht zal worden aan hun mening. Nu worden ze al te vaak afgeschreven als diegenen die steeds voor hun cliënt opkomen en daardoor soms lastig zijn om mee te werken. Een echt mandaat zou er eventueel voor kunnen zorgen dat hun aanzien verandert en dat ze niet enkel op het individuele niveau zouden kunnen opkomen voor de rechten van hun doelgroep.

'Ik zeg het, voor mij maakt dat op zich niet veel uit, ik weet wel dat het naar de buitenwereld toe een groot verschil gaat maken. Dat je heel anders gaat bekeken worden of gewoon als zijnde een begeleider van X' (R4a)

Het opnemen tegen de subsidiërende overheid boezemt sommige outreachers ook wel wat angst in. Veel organisaties zijn nu eenmaal afhankelijk van subsidies om te voorzien in hun dagdagelijkse werking. Er is schrik voor een repressieve reactie vanuit de overheid.

'Dat zorgt er voor dat de sector minder voluit voor zijn kritische functie kan gaan omdat er dreigt gesanctioneerd te worden en daardoor meegaat in tendensen van vermaatschappelijking, vermarkting en dergelijke. Die worden veel te weinig bevraagd.' (R2a)

Hierbij aansluitend sturen organisaties hun werkingen soms in de richting van waar er subsidies te vinden zijn. In plaats van te strijden om subsidies voor de problemen die in de praktijk tegen gekomen worden, wordt er eerst gekeken waar de prioriteiten van het beleid op dat moment

liggen. Momenteel is er vanuit het beleid bijvoorbeeld veel te doen rond tewerkstelling, om zeker te zijn van subsidies sturen organisaties hun subsidiedossiers in die richting.

Het gevoel dat er op het structurele niveau amper iets gerealiseerd kan worden, hangt echter niet enkel samen met het gebrek aan een steunende context. Dit gevoel wordt ook geïnstalleerd doordat er amper sprake is van feedback of terugkoppeling naar de eerstelijns werkers over wat er ondernomen wordt met de signalen uit de praktijk en welke gevolgen er aan deze signalen gegeven worden. De frontliniewerkers hebben veel vertrouwen in hun coördinatoren en directie wat betreft het verdedigen van hun belangen en het aanbrengen van problemen waarop gebotst wordt in overleggroepen. De meesten hebben echter helemaal geen zicht op hoe dit gebeurt, wat er gezegd wordt of wat er gebeurt nadat signalen op een overleggroep terecht komen. Ze zien enkel dat er in de praktijk niets veranderd. Deze black box komt de motivatie van de praktijkwerkers om een sociaal-politieke rol op te nemen dan ook niet ten goede.

Verder wordt het sociaal werk gezien als een hele kleine speler die niet de macht en de kracht heeft om het op te nemen tegen de grote machten in deze samenleving, waarbij voornamelijk gedoeld wordt op de economie. Wanneer gezocht wordt naar een evenwicht tussen welzijn en welvaart lijkt welvaart het pleit altijd te winnen. Een respondent vat zijn rijke loopbaan samen als *'Het relaas van een boeiende maar zinloze carrière'* (R2a). Hiermee doelde hij op het feit dat ondanks zijn inzet de armoede en de sociale uitsluiting blijven groeien. Natuurlijk beschouwt hij zijn carrière niet echt als zinloos, maar hij stelt wel dat er via het sociaal werk nooit grote veranderingen gerealiseerd kunnen worden. Eerder worden er hele kleine stapjes gezet vechtend tegen veel sterkere tegenkrachten.

Daarnaast is het niet altijd makkelijk om te identificeren waartegen het gevecht aangegaan moet worden. Hoewel de cliënten vaak een gemeenschappelijke problematiek hebben blijft de doelgroep erg divers en zijn ook de problemen waar ze mee geconfronteerd worden uiteenlopend. Dit maakt dat het soms moeilijk te bepalen is voor wie en waarvoor er nu precies gevochten moet worden. Met concrete oplossingen komen voor de vaak erg complexe problematieken is bovendien niet eenvoudig.

'We willen soms heel hard op de deur gaan bonken, maar waarmee? Wij hebben ook geen pasklare oplossingen, die zijn er niet.' (R1a)

Het straathoekwerk wordt hier het meest mee geconfronteerd aangezien zij zich richten tot personen die zich in de publieke ruimte bevinden en dus helemaal niet focussen op een bepaalde problematiek. Het is echter zeker geen exclusieve verzuchting van het straathoekwerk.

Wat wel specifiek is voor het straathoekwerk, is dat men bij het ondernemen van acties samen met de doelgroep zo egalitair mogelijk wil werken. Dat schept mogelijkheden aangezien er zo niet enkel een sociaal-politiek signaal gegeven kan worden, maar er tegelijkertijd ook kansen gecreëerd kunnen worden voor de individuele cliënten. Het creëert echter ook bepaalde moeilijkheden aangezien de doelgroep vaak enorm divers is qua problematieken, visie en persoonlijkheid. Het is geen eenvoudige taak om al die neuzen in dezelfde richting te krijgen.

Ten slotte werd ook aangehaald dat we in een heel individualistische maatschappij leven, volgens enkele respondenten zou het niet in onze cultuur zitten om politieke actie te ondernemen en collectieve rechten op te eisen. De vergelijking werd gemaakt met andere landen waar er grootse en imposante betogingen plaatsvinden. In ons land zouden zo'n betogingen niet bestaan, hier regeert een onverschillige houding tegenover het beleid.

'Zo politiek actief zijn wij niet, die waren daar veel meer aan het opkomen voor hun rechten. Ja, dat waren dingen die wij hier in België niet kennen. Qua cultuur en klimaat hebben wij vaak de laatste tijd, van weet je, dat beleid interesseert mij niet, ze doen toch hun goesting. Dat hoor ik bij veel vrienden en familie, die je m'en fous houding.' (R9a)

De verschillende obstakels leiden er toe dat er in het algemeen nog weinig geloof is in de sociaal-politieke kracht van het sociaal werk. Hoewel dit een algemene tendens is die herkend kan worden in het verhaal van alle respondenten, is er wel een verschil merkbaar in hoe er tegen de sociaal-politieke rol aangekeken wordt. Er kunnen in dit opzicht drie types onderscheiden worden:

- De cynicus: deze respondenten geloven niet langer in het sociaal-politieke potentieel van het sociaal-werk. Volgens hen kan het sociaal werk niet bijdragen aan structurele verandering in de maatschappij. Deze taak is weggelegd voor de echt grote maatschappelijke krachten, waarmee voornamelijk op de economie gedoeld wordt. Ze vinden het niet langer een meerwaarde om in te zetten op de sociaal-politieke rol.
- De aanhouder: deze respondenten zijn van mening dat je steeds moet blijven hameren op (dezelfde) spijkers. Ze zijn realistisch in wat ze kunnen realiseren en schatten hun kansen om echt verandering teweeg te brengen laag in, maar ze weigeren op te geven.
- De afzijdige: deze outreachers begrijpen wel wat de sociaal-politieke rol inhoudt maar hebben nog niet echt stil gestaan bij welke rol zij hier zelf in kunnen spelen.

Dit is uiteraard geen absolute afbakening, zo was iedere respondent een beetje cynisch en kunnen bepaalde gebeurtenissen zeker aanleiding geven tot het (terug) actiever opnemen van een sociaal-politieke rol.

4. Randvoorwaarden om de sociaal-politieke rol op te nemen

De randvoorwaarden die bepalen of er een sociaal-politieke rol opgenomen kan worden en welke invulling deze rol zal krijgen, kunnen worden ingedeeld in drie categorieën naargelang het niveau waarop ze zich bevinden. Ze situeren zich op het micro- meso- of macroniveau.

Op het microniveau gaat het in de eerste plaats over de eigen persoonlijkheid, maar ook de opleiding en de opgebouwde ervaring spelen een rol. Ervaring is een tweesnijdend zwaard. Aan de ene kant kun je, doordat je meer kennis hebt van het werkveld en wie er in actief is, meer invloed uitoefenen. Er zijn meer mensen die jou persoonlijk, maar ook de functie die je uitvoert kennen, waardoor je makkelijker dingen kan en mag zeggen. Dat grotere netwerk wordt gezien als een enorm voordeel. Aan de andere kant kan een toenemende ervaring ervoor zorgen dat er sprake is van een zekere afstomping. Waar je aan het begin van je carrière nog echt geraakt wordt door situaties van maatschappelijk onrecht, ben je daar na een paar jaar minder gevoelig aan, of het bewustzijn dat je er toch niets aan kunt veranderen heeft zich geïnstalleerd.

'... ik zag dat ook bij mezelf, als je zo net begint en je ziet zo die onrechtvaardigheid dan denk je, o nee, we moeten dat oplossen, we moeten daar iets aan doen. Maar dan ben je daar precies niet meer zo gevoelig aan. Of ja, kijk, er zijn er zo veel, we kunnen niet de hele wereld verbeteren.'
(R5b)

Als individu moet je daarnaast ook geëngageerd zijn om deze rol op te nemen. Sommige sociaal werkers houden liever een negen tot vijf werkregime aan waarbinnen enkel de opgelegde taken uitgevoerd worden. De meeste outreachers wijken hier echter van af. Er wordt gesteld dat je als outreacher al een bepaald type van sociaal werker bent, waarmee verwezen wordt naar de geëngageerdheid, flexibiliteit en open houding die de outreachende professional kenmerkt. Personen die niet echt beantwoorden aan een dergelijk persoonlijkheidsprofiel worden niet geweerd uit outreachende praktijken, maar haken zelf vlugger af en gaan zelf op zoek naar een andere uitdaging.

Hoewel er werd aangegeven dat alles start vanuit je persoonlijk engagement werd er ook benadrukt dat het vinden van medestanders van cruciaal belang is om sociaal-politiek aan de slag te gaan met de signalen die opgevangen worden in het praktijkveld. Vaak voelen outreachers zich immers nogal alleen.

'... maar als enkeling dat gaan verkondigen, ja, ze lachen daar eens mee.' (R4a)

Aangezien veel outreachende initiatieven eerder kleinschalig zijn en gedragen worden door een enkele persoon of een klein team, zullen die medestanders ook binnen andere delen van de eigen

organisatie of bij andere organisaties gevonden moeten worden. Ideale aangrijpingspunten om gelijkgestemden te ontmoeten, lijken de overleggroepen te zijn. Deze zijn alomtegenwoordig en er werd ook aangegeven dat signalen die eerstelijns werkers opvangen vaak hier mee naartoe genomen worden.

De rol van het mesoniveau gaat nog verder, ook factoren eigen aan de organisatie waarin je tewerkgesteld bent zijn erg bepalend. Ten eerste kan de algemene houding van de organisatie en daaraan gekoppeld het engagement en de visie op de sociaal-politieke rol van collega's en oversten erg motiverend of net fnuikend werken. Daarnaast moet de organisatie ook de vrijheid en de tijd bieden om in te gaan op de sociaal-politieke rol. Dit betekent natuurlijk automatisch dat de organisatie hier middelen voor moet hebben en hier ook nog eens middelen voor moet willen vrijmaken. Slechts in één betrokken organisatie werd hier erg bewust op ingezet door het outreachend team aan te vullen met een signaalwerker. Deze persoon is verantwoordelijk voor het bundelen van alle signalen uit de praktijk en gaat hier effectief mee aan de slag. De respondenten uit deze organisatie stelden dat het hebben van een collega-signaalwerker een enorme luxe is, maar ook een enorme meerwaarde. Een dergelijke signaalwerker biedt immers een antwoord op de vrees dat de sociaal-politieke rol niet naar behoren ingevuld kan worden door tijdgebrek en zo een bron van frustraties wordt. Ze gaven echter ook aan dat het geen makkelijke job is, zo werd er over een succesvol afgerond project het volgende gezegd:

'Dat project heeft jaren gekost. De vorige signaalwerkster, ... dat heeft bloed, zweet en tranen gekost. Respect wel.' (R7a)

Het voordeel van zo'n signaalwerker is dat de organisatie veel beter en gericht met signalen om kan gaan. Aangezien de signaalwerker specifiek aangeworven is om in te zetten op signalering en beleidsgericht werken, wordt er veel meer controle behouden. Er zijn bovendien meer mogelijkheden tot communicatie met en terugkoppeling naar de eerstelijns werkers omtrent de stappen die ondernomen zijn om op structureel niveau iets te veranderen aan de problemen die zij tegenkomen.

Ten slotte oefent de organisatie ook invloed uit op de manier waarop omgegaan wordt met de sociaal-politieke rol. In ongeveer een kwart van de organisaties werd aangegeven dat dit op een eerder hiërarchische manier vorm werd gegeven.

'Dat wordt wel duidelijk gemaakt bij ons op het werk. Er zijn een aantal stappen die je moet volgen, je gaat naar de coördinator, de directie. (...) Ik denk wel dat dat in onze organisatie, dat dat niet,

dat zou niet zo geapprecieerd worden denk ik. Moest ik nu zo in een keer wat in gang schieten. Nee, dat zou afgeremd worden.' (R3a)

Wat het macro-niveau betreft leeft het besef dat ook maatschappelijke factoren een grote invloed uitoefenen op de sociaal-politieke rol. Wie er politiek aan de macht is op het lokale, gemeenschaps- en federale niveau heeft een grote invloed op de werking van organisaties en bijgevolg ook op de outreachende deelwerkingen. Verschillende respondenten die momenteel werkzaam zijn binnen een lokale politieke context die links georiënteerd is hebben schrik voor een wisseling van de macht. Er wordt gevreesd dat een meer rechtse politieke wind grote gevaren inhoudt voor de eigen werking en de algemene zorg voor hun doelgroep.

Iets dat op het macroniveau ook een belangrijke invloed heeft is of iets al op de politieke agenda staat of niet. Kinderarmoede bijvoorbeeld staat nu al een aantal jaar hoog aangeschreven en lijkt een prioriteit waar het beleid op wil inzetten en geld voor wil vrijmaken. Er is hier al veel politiek engagement voor. Andere doelgroepen hebben vaak nood aan een dramatische gebeurtenis om op de politieke agenda te komen. Zo werden de dood van Jordy in de Blaarmeersen in Gent en het instorten van het gebouw op de Paardenmarkt in Antwerpen aangehaald als voorbeelden die een soort momentum creëren om middelen te krijgen voor en aan de slag te gaan met bepaalde sociale problemen.

Deel V Analyse en discussie

De sociaal-politieke rol van het sociaal werk lijkt de laatste jaren onder druk te staan. In de literatuur wordt er gesproken over een depolitisering van het sociaal werk (o.a. Marsten & McDonald, 2012; Geldof, 2011; Driessens & Geldof, 2009). Deze depolitisering werd ook herkend in het outreachend praktijkveld. In de eerste plaats lijkt het concept sociaal-politieke rol een moeilijke term te zijn. Een moeilijke term om te omschrijven, maar daarnaast ook een beladen concept dat de praktijkwerkers in de verdediging dwingt. Het idee dat de sociaal-politieke rol een essentieel onderdeel is van de sociaal werkpraktijk en bijgevolg ook van de outreachende praktijk, is zeker nog niet dood. In de literatuur zijn er pleidooien te vinden die pleiten voor het terug meer op de voorgrond plaatsen van die sociaal-politieke rol (Roose et al., 2011; Baldwin, 2011) en in het, in dit geval outreachend, praktijkveld is er consensus rond het feit dat een sociaal-politieke rol opnemen een essentieel onderdeel blijft van de sociaal werkpraktijk. Er zijn echter te veel obstakels waar op gebotst wordt. Deze lijken onoverkomelijk te zijn, waardoor het ontplooiën van de sociaal-politieke rol door outreachende praktijkwerkers gezien wordt als een ware uitputtingsslag.

1. Een waardevolle, maar problematische invulling van de sociaal-politieke rol

In de wetenschappelijke literatuur is er enthousiasme voor de mogelijkheden die outreachend werken biedt om een sociaal-politieke rol te ontplooiën (Beelen et al., 2014; Grymonprez, Roose en Roets, 2016; Mikkonen et al., 2007). In het outreachend praktijkveld wordt echter veel terughoudendheid opgemerkt wat betreft het opnemen van deze rol. Het is opvallend hoe groot de discrepantie is tussen de perspectieven die de academische wereld ziet en de mogelijkheden die de outreachend werkers zelf ervaren. Een oorzaak hiervan kan zijn dat outreachend werken in de eerste plaats opgevat blijkt te worden als een individuele praktijk gericht op het bereiken van de *hard to reach* en dus niet als de sociaal-politiek geïnspireerde manier van werken die Grymonprez, Roose en Roets (2016) naar voor schuiven. Outreachers leveren prachtig werk en zetten zich enorm hard in voor hun cliënten, maar de praktijk is momenteel niet te benoemen als een *practice of accessibility*. Outreach kan echter ook niet gezien worden als louter een *practice of managing access*. De realiteit is niet zo zwart-wit, maar iets genuanceerder.

Op het macroniveau is het sociaal-politiek engagement beperkt. Zo erkennen outreachers wel dat ze beschikken over unieke kennis en inzichten in de leefwereld en probleemsituaties van hun doelgroep, maar leidt deze unieke kennis niet tot een unieke bijdrage aan het publieke en politieke debat. Deze verbinding lijkt een vanzelfsprekendheid in de literatuur (Weis-Gal, 2017), maar in de praktijk wordt deze doorstroom van informatie naar beleidsmakers amper gerealiseerd. Ook het

engagement op het vlak van radicaal sociaal werk is beperkt te noemen, met slechts enkele voorbeelden van *good practices* die naar boven kwamen in dit onderzoek. Ook op vormen van kritisch sociaal werk wordt niet echt ingezet. Terwijl ook het outreachend werken gekenmerkt wordt door normatieve logica's (Clarke, 2004), ethische dilemma's (Weert, 2013) en conceptuele lacunes (Davidson en Campbell, 2011).

Op het mesoniveau gebeuren er echter wel zaken waar de noemer sociaal-politiek op te plakken valt. De individuele hulpverleningsrelatie wordt gebruikt als hefboom om zo, in het contact met de eigen organisatie en andere sociaal werkorganisaties, de specifieke professionele houding die het outreachend werken kenmerkt te verspreiden. In de literatuur wordt deze houding benoemt als een participatieve basishouding (Naert en Van Gijsegem, 2012) en de respondenten bleken inderdaad te streven naar zo veel mogelijk openheid, oprechtheid, authenticiteit, empathie, onvoorwaardelijkheid, ... (Cachet vzw, 2013) in hun contact met cliënten. Het is bewonderenswaardig dat outreachers er in slagen om hun specifieke professionele identiteit niet te verliezen. In het huidige hulp- en dienstverleningslandschap zijn ze immers een vreemde eend in de bijt. Hun onvoorwaardelijke manier van werken botst met de meer en meer voorwaardelijke wijze waarop andere sociale professionals hun sociaal werkpraktijk vorm (moeten) geven.

Doordat outreachend werkers zo praktisch te werk gaan hebben ze contacten doorheen het hele regionale hulpverleningslandschap. Ze gaan immers aan de slag met de problemen die de cliënt op dat moment ervaart en opgelost wil zien: zo kan een ziekenhuis aangesproken worden omdat de continuering van de zorg niet vlot verloopt, een sociaal verhuurkantoor wordt bereikt doordat de huurwoning van de cliënt in erbarmelijke staat verkeert, een OCMW wordt aangesproken omdat een cliënt zijn leefloon dreigt te verliezen, ... Het zijn allemaal voorbeelden van acute problemen waarmee de cliënten van het outreachend werken geconfronteerd worden en waarmee de outreachers aan de slag gaan. In de contacten met de rest van het hulp- en dienstverleningslandschap zullen ze altijd trachten hun cliënten te verdedigen en op te komen voor de rechten van hun cliënten. Door te strijden voor hun cliënten gaan ze steeds weer de confrontatie aan met dit voorwaardelijke werkveld en slagen ze er ook effectief in om ingang te vinden. Hierdoor kunnen ze in de eerste plaats aanleiding geven tot het benutten van de discretionaire ruimte, maar ook tot het installeren van reflectieprocessen bij andere sociaal werkers. Outreachend werkers kunnen zo zaadjes planten die kunnen uitgroeien tot kritische ideeën die de huidige organisatie van de hulp- en dienstverlening in vraag stellen en een andere manier van werken naar voor schuiven.

Hoewel deze sociaal-politieke acties in eerste instantie enthousiasme ontlokken en misschien zelfs kunnen gezien worden als de nieuwe creatieve en innovatieve wegen om de discretionaire ruimte te benutten waar Abramovitz (2005) voor pleit, dienen er toch enkele kritische kanttekeningen bij deze invulling van de sociaal-politieke rol geplaatst te worden. Wat deze invulling van de sociaal-politieke rol namelijk problematisch maakt, is in de eerste plaats het feit dat de acties gebeuren in het kader van de individuele hulpverleningsrelatie en dat outreachers zich niet bewust lijken te zijn van het feit dat ook die acties een sociaal-politieke betekenis kunnen hebben. Een tweede probleem is dat het (onbewuste) sociaal-politieke engagement van de meeste outreachende praktijkwerkers de grenzen van de individuele hulpverleningsrelatie niet overschrijdt. Er zijn wel enkele voorbeelden van radicale sociale actie en wat betreft de beleidsgerichte benadering worden er wel pogingen ondernomen om een invloed uit te oefenen, maar op het macroniveau slagen outreachers er niet echt in om ingang te krijgen en invloed uit te oefenen op processen van structurele uitsluiting of onderdrukking. Bovendien lijkt de wil om hier echt op in te zetten niet aanwezig te zijn. Samen wijzen deze twee problemen op het feit dat outreachende praktijkwerkers de ambigue rol van het sociaal werk (Roose, Roets en Bouverne-De Bie, 2011) afwijzen in plaats van deze te omarmen.

Samenvattend kan er gesteld worden dat outreachend werken een praktijk is die ingezet wordt om een antwoord te bieden op een structureel probleem, namelijk het feit dat de huidige hulp- en dienstverlening ontoereikend is en dat bepaalde groepen in de maatschappij niet bereikt worden omwille van een diversiteit aan redenen (o.a. Beelen et al., 2014, European Commission, 2006). Het inzetten van outreach is echter geen structurele oplossing, net doordat outreachend werken opgevat wordt als een individuele praktijk. Ongeacht de toewijding en inzet van de outreachende praktijkwerkers functioneert het outreachend werken zo eerder als een doekje voor het bloeden. De praktijkwerkers geven het zelf ook aan: *'Het is een beetje als dweilen met de kraan open'* (R1a). Hoewel er zeker sprake is van een grote impact op het individuele leven van de cliënten, maakt het outreachend werken zo zijn sociaal-politieke potentieel niet waar.

2. Obstakels bij de invulling van de sociaal-politieke rol: een verhaal van niet mogen, niet kunnen, maar ook niet willen?

Een logische vraag is dan: waar ligt het probleem? Of wie moet er met de vinger gewezen worden? De obstakels om sociaal-politiek aan de slag te gaan zijn echter heel divers, een verantwoordelijke aanduiden is onmogelijk aangezien de verantwoordelijkheid zo diffuus verdeeld is. De verschillende obstakels staan bovendien in relatie tot elkaar en versterken elkaar, waardoor ze overstijgen enkel moeilijker wordt. Zo staan de twee belangrijkste obstakels, het gebrek aan tijd en het ontbreken van een steunende (politieke) context in relatie tot elkaar. Een gebrek aan tijd

kan immers geïnterpreteerd worden als een gebrek aan financiële middelen. Het geld om in de werking te kunnen voorzien moet van de overheid komen, maar er lijken voor de outreachende praktijk amper mogelijkheden te bestaan om op een constructieve manier met die overheid in gesprek te treden. De controlerende en wantrouwende houding van de overheid draagt bovendien bij aan het gevoel dat het sociaal werk een (te) kleine speler is om enige invloed uit te oefenen op het structurele niveau. Dit kluwen van obstakels zit bovendien ingebed in een individualistische maatschappij die niet gebrand is op het ondernemen van politieke actie. Er is dus zeker begrip op te brengen voor de positie van de praktijkwerkers. Wanneer ze zo overschaduw worden door de moeilijkheden is het logisch dat ze de mogelijkheden niet meer zien. Enkele obstakels kunnen echter gekaderd worden binnen de bredere oorzaken van de depolitisering van het sociaal werk. Zo kan er toch al enig inzicht verschaft worden in de dynamieken die aan de basis liggen van de obstakels, wat een aanleiding kan geven voor een sociaal-politieke reflectie.

Het gebrek aan een steunende context kan in verband gebracht worden met de veranderende kijk op sociale problemen in de samenleving. Door een nadruk te leggen op het individueel schuldmodel worden sociale problemen in de eerste plaats gedepolitiseerd, maar er zijn ook repercussies voor de rol van de sociaal werker, die niet langer over een politiek mandaat lijkt te beschikken (Marston & McDonald, 2012). Waar het sociaal werk vroeger gezien werd als een gewaardeerde partner van de overheid is er nu eerder sprake van een cultuur van wantrouwen (Van der Lans, 2005). De outreachende praktijken worden in de verdediging gedwongen en zien geen mogelijkheden meer voor een constructieve samenwerking met de overheid. De controlerende en achterdochtige houding die tegenwoordig lijkt te overheersen heeft een nefaste invloed op de relatie tussen de outreachende praktijk en beleid. Outreachers zien amper mogelijkheden om met het beleid in contact te treden en het gevoel leeft dat het beleid heel ver weg van de praktijk vorm krijgt. Bovendien lijkt bij sommige outreachende eerstelijns werkers het idee te leven dat het beleid er eerder op gericht is om hen op te doeken dan om hen te ondersteunen.

Het gebrek aan een steunende context kan ook verklaard worden door te verwijzen naar het neoliberalistische discours dat zijn ingang gevonden heeft in het sociaal werk, dit omwille van verschillende redenen. Zo is in het praktijkveld de nefaste invloed van de toegenomen marktwerking op de sociaal-politieke rol duidelijk merkbaar. Wanneer outreachers aangeven dat er onvoldoende tijd en middelen zijn om te kunnen inzetten op de sociaal-politieke rol, betekent dit in feite dat de organisatie geen geld vrij kan of wil maken om deze rol te ontplooiën. Dit kan bekeken worden als een keuze van de organisatie zelf, maar deze organisatie is uiteraard

afhankelijk van subsidies van de overheid om in haar dagelijkse werking te voorzien. Deze subsidies zijn vaak gebonden aan strenge outputeisen (Grymonprez & Debruyne, 2017) waardoor de organisaties nog weinig beslissingsvrijheid hebben omtrent de besteding van deze middelen. Het is niet moeilijk om in te beelden dat, wanneer organisaties moeten beslissen over waar schaarse middelen aan besteed zullen worden, het inzetten op de sociaal-politieke rol in het hoekje zal zitten waar er klappen vallen. In de eerste plaats omdat er meer middelen moeten ingezet worden om de nodige output te garanderen, maar daarnaast is het ook iets dat moeilijker verkocht kan worden aan de subsidiërende overheid. Hoewel het outreachende luik van de organisatie ontsnapt aan die strenge outputeisen, functioneren outreachers niet in een vacuüm, ook zij voelen de prestatiedruk. Bovendien lijken outreachers, net omdat ze ontsnappen aan de strenge outputeisen, extra te moeten vechten om hun project telkens weer verkocht te krijgen. Dit zorgt uiteraard voor veel onzekerheid en voedt het *don't bite the hand that feeds you* idee.

De context waarbinnen outreachers aan de slag gaan fungeert als rem op de sociaal-politieke ambities doordat sociaal-politiek aan de slag gaan niet langer gewaardeerd wordt. Voorgaande factoren illustreren dat het outreachers moeilijk gemaakt wordt om in te zetten op de sociaal-politieke rol, ze mogen er als het ware niet (langer) op inzetten. De vraag kan echter ook opgeworpen worden of het outreachend praktijkveld wel de nodige knowhow en instrumenten ter beschikking heeft om sociaal-politiek aan de slag te gaan. In de wetenschappelijke literatuur wordt er immers aangegeven dat het opnemen van een sociaal-politieke rol geen eenvoudig gegeven is, maar heel wat kennis (De Corte, 2017) en kunde (Jansson, 2010) vraagt. De respondenten erkenden dit en gaven in de eerste plaats aan dat hen aan kennis ontbreekt om beleidsbeïnvloedend te kunnen werken.

Naast kennis werd er ook verwezen naar het bezitten van bepaalde vaardigheden die noodzakelijk zijn om een sociaal-politieke rol op te kunnen nemen. Deze vaardigheden kunnen in navolging van Jansson (2010) opgedeeld worden in vijf categorieën. De respondenten verwezen zelf spontaan naar netwerken als belangrijke vaardigheid, dit kan onder interactionele vaardigheden geplaatst worden. De respondenten vonden niet noodzakelijk dat ze hier zelf in uitblonken, maar ze zagen het wel als een belangrijke vaardigheid om sociaal-politiek aan de slag te gaan. Er waren nog andere vaardigheden te herkennen in het verhaal van de respondenten. Een respondent die een beleidsaanbeveling aan het schrijven is, zal bijvoorbeeld moeten beschikken over een set analytische vaardigheden. Ook vaardigheden wat betreft ethisch redeneren zijn noodzakelijk aangezien er door verschillende respondenten aangegeven werd dat er altijd keuzes gemaakt moeten worden wat betreft de na te streven doelen. Het bezitten van politieke vaardigheden ten

slotte werd verscheidene keren aangegeven als een gemis waardoor de sociaal-politieke rol niet naar behoren opgenomen kan worden. Wat opviel was dat er, in plaats van in te zetten op het zelf ontwikkelen van deze vaardigheden, verwezen wordt naar sterke figuren binnen het sociaal werk die dergelijke vaardigheden al bezitten en zo verandering kunnen bewerkstelligen. In plaats van zich te inspireren via deze personen wordt de verantwoordelijkheid afgeschoven op deze personen.

Aansluitend bij deze kennis en kunde moeten outreachers ook beschikken over de nodige instrumenten om sociaal-politiek te kunnen werken. Instrumenten worden hier beschouwd als praktijken en momenten die een aangrijpingspunt kunnen zijn voor de sociaal-politieke rol. Binnen de eigen organisatie zijn er niet veel instrumenten te vinden. Er zijn wel mogelijkheden tot het doorspelen van signalen naar coördinatoren en in één grote organisatie werden er werkgroepen georganiseerd waar kan gereflecteerd worden rond verschillende thema's, zo bijvoorbeeld rond stigmatisering. Als er gezocht wordt naar institutioneel verankerde praktijken, zijn in dit onderzoek enkel de overleggroepen naar boven gekomen. Participatie in deze overleggroepen werd veelvuldig aangebracht als een mogelijkheid om beleidsgericht te werken. Na het gesprek met de actoren die betrokken zijn bij SWAN en VLASTROV werd echter duidelijk dat hier kanttekeningen bij geplaatst moeten worden. Met een boutade kan er gesteld worden dat *'Als je een signaal wil dood slaan, moet je het op een platformgroep brengen'* (RX2). Dat is uiteraard te simplistisch gesteld, maar de overleggroepen botsen in feite op dezelfde grenzen als de individuele sociaal werkers. Op platformen worden mensen samengebracht en kunnen problemen besproken worden. Wanneer verschillende deelnemers gelijkaardige zaken aanhalen ligt er al vlug een signaal op tafel. Er mag echter niet vergeten worden dat dan pas het echte werk begint, maar niemand lijkt de tijd te hebben om met die vaststellingen aan de slag te gaan. Uit de interviews met de praktijkwerkers bleek bovendien dat terugkoppeling van deze overleggroepen naar de eerstelijns werkers in veel organisaties ontbreekt. Hoewel de praktijkwerkers dit niet als een probleem percipieerden heeft dit indirecte gevolgen. Doordat er geen zicht is op wat er gebeurt met de signalen die gegeven worden, hebben sommige praktijkwerkers het idee dat er toch niets mee gebeurt en lijkt het hen niet langer nuttig om zaken nog eens, en nog eens te herhalen.

Ten slotte moeten de outreachende praktijken, net zoals de rest van het sociaal werk, ook in eigen boezem kijken (Bar-On, 2002; Jordan & Jordan, 2000; Lorenz, 2016). Door een cynische of afzijdige houding aan te nemen, dragen de praktijkwerkers namelijk zelf ook bij aan de depolitiserings van het praktijkveld. De praktijkwerkers die een cynische houding aannemen zijn zich daar van bewust, maar de groep die zich afzijdig houdt staat hier niet bij stil. Zij kiezen er voor

om niet na te denken over de mogelijkheden en de beperkingen van de sociaal-politieke rol. Daardoor wordt deze zonder al te veel reflectie als een onmogelijke uitdaging gelabeld. De kunst bestaat er echter in om, ondanks het feit dat er een bewustzijn is van die onmogelijke opdracht, toch sociaal-politiek geëngageerd te blijven. Een dergelijke houding kan herkend worden bij 'de aanhouder', of zoals Roose et al. (2011) deze houding omschrijven, als de *happy sisyphus*. Met deze metafoor houden de auteurs een pleidooi voor het omarmen van de ambigue rol van het sociaal werk, als mediator tussen de private en publieke sfeer, als een inherent onderdeel van de sociaal werkpraktijk.

Er moet erkend worden dat een dergelijke houding aannemen in de praktijk niet vanzelfsprekend is. Ondanks de obstakels blijft de sociaal-politieke rol echter een essentieel deel van de sociaal werkpraktijk. Outreachers moeten, ondanks de moeilijkheden die ze ervaren, blijven geloven dat ze een impact kunnen hebben op structurele processen in de samenleving. Hierbij fungeren de directe contacten met de cliënten, maar ook de botsingen met het ruimere hulp- en dienstverleningslandschap als ideale aangrijpingspunten om een sociaal-politieke rol op te nemen. De verontwaardiging die outreachers voelen bij situaties van sociale onrechtvaardigheid mag dan ook niet verloren gaan. Het is net de brandstof waarmee ze sociaal-politiek aan de slag kunnen gaan. Hierbij zal het outreachend werk zelf verantwoordelijkheid moeten opnemen voor het creëren van een context waarbinnen een sociaal-politieke rol opnemen terug mogelijk is. Dit op zich vraagt al een sociaal-politiek engagement waarbij geïnstitutionaliseerde structuren kritisch benaderd en opengebroken moeten worden.

Deel VI Besluit

1. Tot slot

Doorheen deze masterproef werd er getracht om een antwoord te formuleren op een centrale onderzoeksvraag. Deze werd in het begin van deze thesis geformuleerd en luidde: 'Hoe kan outreachend werken een werkwijze zijn die bijdraagt tot het meer op de voorgrond plaatsen van de sociaal-politieke rol van het sociaal werk?' Hierbij werd gepoogd om de invulling van de sociaal-politieke rol, de noodzakelijke contextvoorwaarden en de obstakels waarmee het outreachend werkveld geconfronteerd wordt in beeld te brengen.

Er werd vastgesteld dat outreach een eigenzinnige invulling biedt aan de sociaal-politieke rol door het microniveau te gebruiken als hefboom om op het mesoniveau sociaal-politiek aan de slag te gaan. In de literatuur lijkt de invulling van de sociaal-politieke rol voornamelijk gesitueerd te worden op het macroniveau, maar dit laten de outreachende praktijkwerkers links liggen omdat ze het beschouwen als onbereikbaar en ontoegankelijk. Hoewel deze specifieke invulling van de sociaal-politieke rol wel waardevol is, wijst het ook op de afwijzing van de ambigue rol van het sociaal werk (Roose et al., 2011) als mediator tussen de publieke en private sfeer (Lorenz, 2008).

Om deze rol terug te omarmen is het noodzakelijk dat outreachers de geëngageerdheid, openheid en onvoorwaardelijkheid die de individuele hulpverleningsrelatie kenmerken ook inzetten om structurele uitsluitings- en onderdrukkingsmechanismen, sociaal onrechtvaardige situaties, maatschappelijke problemen en beleidsproblemen aan te kaarten. Op die manier kan het actieterrein uitgebreid worden van de individuele cliëntrelatie naar wat er in de samenleving gebeurt (Goris, 2012). Inspiratie om sociaal-politiek aan de slag te gaan is er in overvloed, outreachers worden immers met diverse sociale problemen geconfronteerd en dit brengt vaak een verontwaardigd gevoel met zich mee. Het gebrek aan doorbraakmogelijkheden naar het macroniveau zal echter niet spontaan opgelost worden. Het outreachend praktijkveld zal zelf moeten inzetten op het creëren van dergelijke opportuniteiten.

Dit onderzoek hoopt, door een inzicht te bieden in het praktijkveld, bijgedragen te hebben aan de theorievorming rond de sociaal-politieke rol van het outreachend werkveld. Dit onderzoek hoopt echter ook een waardevolle bijdrage te zijn voor het outreachend praktijkveld zelf. Een blik van buitenaf kan immers verheldering brengen en zaken benoemen die voorheen verborgen bleven. Hopelijk leidt dit onderzoek tot een meer bewuste omgang met de sociaal-politieke rol en inspireert deze scriptie tot het omarmen van de ambigue rol van het sociaal werk.

2. Beperkingen van dit onderzoek

Een beperking van dit onderzoek is dat het slechts op een beperkt deel van het outreachend werkveld van toepassing is. Gezien de grote diversiteit van het outreachend werken in Vlaanderen en Brussel was dit een noodzakelijke ingreep, maar hierdoor vielen veel outreachende organisaties bij voorbaat uit de boot. Daarbovenop zijn niet alle organisaties die wel voldeden aan de criteria uitgenodigd om deel te nemen en werden er uiteindelijk slechts 9 organisaties bevraagd. Dit onderzoek was met andere woorden te beperkt om echt representatieve uitspraken te doen.

Hoewel er op voorhand was nagedacht over de criteria waaraan de betrokken outreachende praktijken moesten voldoen, was de invulling van het outreachend werken binnen de verschillende organisaties toch divers. Hierbij konden de verschillen gelinkt worden aan de verschillende tradities (straathoekwerk of ACT) waarop de outreachende initiatieven steunden. Alle respondenten kregen uitgebreid de kans om hun praktijk en hun visie op de sociaal-politieke rol toe te lichten, maar ze kregen uiteindelijk wel elk dezelfde vragen. Het is mogelijk dat de verschillen tussen organisaties hierdoor onvoldoende uitgediept zijn. De vragen waren immers niet afgestemd op de verschillende tradities.

Een derde beperking van dit onderzoek ten slotte, is dat er gekozen werd om enkel de stem van de sociaal werkpraktijk in beeld te brengen. Bij de uitoefening van de sociaal-politieke rol is er echter steeds sprake van een wisselwerking met andere partners. Hierbij kan in de eerste plaats gedacht worden aan de overheid. Het verhaal van beleidsmedewerkers werd hier niet bevraagd waardoor er een ongenuanceerd beeld kan ontstaan zijn van het beleidsperspectief. In dit onderzoek werd ook herhaaldelijk verwezen naar de sociaal-politieke rol die door outreachers opgenomen wordt op het mesoniveau. Hierbij werd enkel naar het verhaal van de outreachers geluisterd en niet naar de sociale hulp- en dienstverleners die door het outreachend werken beïnvloedt zouden worden. In dit opzicht kan er dus ook sprake zijn van enige ongenuanceerdheid.

3. Aanbevelingen voor verder onderzoek

Een eerste aanbeveling sluit aan bij de beperkingen van dit onderzoek. Het onderzoek zou opnieuw uitgevoerd kunnen worden, waarbij een bredere definitie van outreach gehanteerd wordt. Voor het onderzoek zou dit betekenen dat er een bredere selectie aan outreachende praktijken aan bod komt. Daardoor kunnen er meer representatieve uitspraken gedaan worden. Hierbij aansluitend kan er op voorhand al rekening gehouden worden met de tradities waarop de

outreachinge praktijken gestoeld zijn, om zo de implicaties die deze tradities hebben voor de sociaal-politieke rol duidelijker in beeld te brengen.

Een andere interessante piste zou zijn om onderzoek uit te voeren waarbij de focus ligt op de specifieke sociaal-politieke rol van outreachers op het mesoniveau. Deze rol kan dan vanuit meerdere hoeken belicht wordt. Dit betekent dat niet enkel de inspanningen van de outreachers aan bod komen, maar ook hoe andere sociaal werkers het contact met outreachers ervaren en of zij een invloed vanuit het outreachend werken opmerken.

Een laatste suggestie is onderzoek naar de sociaal-politieke mogelijkheden die overleggroepen bieden. De respondenten zagen dit als een onderdeel van de sociaal-politieke rol, maar in dit onderzoek werd ook de kanttekening gemaakt dat dergelijke overleggroepen weinig daadkrachtig lijken te zijn. Deze vaststelling is echter gebaseerd op slechts twee meningen en niet op een analyse van de overleggroepen zelf. Het is dus noodzakelijk om deze hypothese verder te onderzoeken. Hierbij kunnen de vele overleggroepen eerst en vooral in kaart gebracht worden, waarbij er aandacht is voor hun ontstaansredenen en doelen om vervolgens te onderzoeken welke sociaal-politieke mogelijkheden deze overleggroepen bieden en hoe deze meer ontplooid zouden kunnen worden.

Bibliografie

- Abramovitz, M. (2005). The Largely Untold Story of Welfare Reform and the Human Services. *Social Work*, 50(2), 175-186.
- Almog-Bar, M., Weiss-Gal, I., & Gal, J. (2015). Bringing public policy into policy practice. *Journal of Social Work*, 15(4), 390–408.
- Andersson, B. (2013). Finding ways to the hard to reach: Considerations on the content and concept of outreach work. *European Journal of Social Work*, 16(2), 171-186.
- Askeland, G. A., & Fook, J. (2009). Critical reflection in social work. *European Journal of Social Work*, 12(3), 287-292.
- Auerbach, C. F., & Silverstein, L.B. (2003). *Qualitative Data: an introduction to coding and analysis*. New York, NY: New York University Press.
- Baarda, D. B., de Goede, M. P. M., & Teunissen, J. (2009). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek* (2^e ed.). Groningen: Noordhoff.
- Baldwin, M. (2011). Resisting the EasyCare model: building a more radical, community-based, anti-authoritarian social work for the future. In Lavalette, M. (red.). *Radical social work today: social work at the crossroads* (pp.187-204). Bristol: The Policy.
- Bar-On, A. (2002). Restoring power to social work practice. *British Journal of Social Work*, 32, 997-1014.
- Beck, U. (1992) *Risk Society: Towards a New Modernity*. London, Sage.
- Beelen, S., De Maeyer, J., Dewaele, C., Grymonprez, H., & Mathijssen, C. (2014). *Reach Out! Praktijkboek voor outreachend werken*. Leuven: LannooCampus.
- Billiet, J. (2003). Ethiek en deontologie van de onderzoeker. In Billiet, J., & Waege, H. (red.), *Een Samenleving Onderzocht: methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek* (pp.365-370). Antwerpen: De Boeck.
- Boccadoro, N. (2014). *Non take-up of minimum income schemes by the homeless population. European minimum income network thematic report*. Brussels: European Commission.
- Bogdan, R. C., & Biklen, S. K. (1998). *Qualitative research for education : an introduction to theory and methods* (3e ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.

- Boone, K., Boxstaens, J., Brabandt, A., Broeckmans, C., Colpaert, M., Coussée, F., . . . , Wolf, H. (8 maart 2014). *Zou het kunnen dat de overheid zelf sociale dumping organiseert?* Geraadpleegd op 29 oktober 2017, van <http://www.dewereldmorgen.be/artikels/2014/03/08/zou-het-kunnen-dat-de-overheid-zelf-sociale-dumping-organiseert>
- Bouverne-De Bie, M. (2007). *Sociale Agogiek*. Gent: Academia Press.
- Bouverne-De Bie, M. (2015). *Sociale Agogiek: een sociaal-pedagogisch perspectief op sociaal werk*. Gent: Academia Press.
- Branco, F. J. N. (2016). The circle of social reform: the relationship social work—social policy in Addams and Richmond. *European Journal of Social Work*, 19(3-4), 405-419.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.
- Brookfield, S. (2009). The concept of critical reflection: Promises and contradictions. *European Journal of Social Work*, 12, 293–304.
- Cachet vzw, (2013). *Visietekst cliëntparticipatie*. Geraadpleegd op 3 november 2017, van <https://www.kennisplein.be/Documents/Eigen%20kracht/Visietekst%20cli%C3%ABntparticipatie%20vzw%20Cachet.pdf>
- Cambré, B., & Waege, H. (2003). Kwalitatief onderzoek en dataverzameling door open interviews. In Billiet, J., & Waege, H. (red.), *Een Samenleving Onderzocht: methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek* (pp.315-342). Antwerpen: De Boeck.
- Clarke, J. (2004) Access for all? The promise and problems of universalism. *Social Work and Society*, 2(2), 216-224.
- Cortis N. (2012). Overlooked and under-served? Promoting service use and engagement among 'hard-to-reach' populations. *International Journal of Social Welfare*, 21(4), 351-360.
- Davidson, G., & Campbell, J. (2007). An examination of the use of coercion by assertive out-reach and community mental health teams in Northern Ireland. *British journal of social work*, 37(3), 537-555.
- De Corte, J. (2016). *Een politieke rol voor het sociaal werk*. Reader Planning en Integratie in het Sociaal Beleid. Gent: Universiteit.

- De Corte, J., & Roose, R. (2018). Social work as a policy actor: understanding social policy as an open-ended democratic practice. *European Journal of Social Work*, 1-12. Geraadpleegd op 26 april 2018 van <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13691457.2018.1462768>
- De Groof, K. (2015). *Wat is het verschil tussen Outreach en Straathoekwerk?* Geraadpleegd op 3 november 2017, van <https://www.kennisplein.be/Lists/FAQ/DispForm.aspx?ID=47>
- De Jong, M., & Dumoulin, W. (2009). *Kader voor de Vlaamse opleidingen bachelor in het sociaal werk*. Verkregen van <http://docplayer.nl/17970936-Kader-voor-de-vlaamse-opleidingen-bachelor-in-het-sociaal-werk.html>
- De Maeyer J., Dewaele C., & Beelen, S. (2012) Outreachend werken, praktijkkader in ontwikkeling. *Alert*, 38(5), 31-39.
- Decorte, T., & Zaitch, D. (2010). *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*. Leuven: ACCO.
- Deferme, J. (2007). *Uit de ketens van de vrijheid: het debat over de sociale politiek in België*. Leuven: Universitaire Pers Leuven.
- Deleeck, H. (2008). *De architectuur van de welvaartstaat opnieuw bekeken*. Gent: Acco.
- Dewaele, C. (2009). Outreachend Werken: Straathoekwerk wijst de Weg. *Alert*, 35(2), 8-17.
- Dewaele, C. (2011). Outreachend werken, de leefwereld als kruispunt van keuzes. *Alert*, 37(4), 68-75.
- Dewson, S., Davis, S., & Caseborn, J. (2006). *Maximising the role of outreach in client engagement* (Report No.326). Leeds: Corporate Document Services.
- Dezeure, K., & De Rynck, F. (2013). Don't bite the hand that feeds you? On the partnerships between private citizen initiatives and local government. In Pestoff, V., Brandsen, T., & Verschuere, B. (red.). *New public governance, the third sector, and co-production* (pp. 245-264). New York, NY: Routledge.
- Dominelli, L. (2002). *Anti-oppressive social work: Theory and practice*. Houndsmill: Palgrave Macmillan.

- Driessens, K., & Geldof, D. (2009). *Individu en/of structuur? Of wat wil het sociaal werk aanpakken?* Geraadpleegd op 27 oktober 2017, van <https://www.canonsociaalwerk.eu/essays/Driessens%20Geldof%20-%20Individu%20en%20of%20structuur.pdf>
- Duyvendak, J. W. (7 juli 2015). *Wetenschap, sociaal werk en verzorgingsstaat. Minder kletsboek, meer empirie.* Geraadpleegd op 6 november 2017, van <https://sociaal.net/analyse-xl/wetenschap-sociaal-werk-en-verzorgingsstaat/>
- European Commission. (2006). *Exit from and non-take-up of public services. A comparative analysis: France, Greece, Spain, Germany, Netherlands, Hungaria.* Luxembourg: European Communities.
- Ferguson, I. (2008). *Reclaiming social work: challenging neo-liberalism and promoting social justice.* Los Angeles, CA: Sage.
- Finn, J., & Jacobsen, M. (2003). Just practice: steps toward a new social work paradigm. *Journal of Social Work Education*, 39(1), 57-78.
- Fook, J. (2003). *Social work: A critical approach to practice.* London: Sage.
- Froelich, K. A. (1999). Diversification of revenue strategies: Evolving resource dependence in nonprofit organizations. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 28 (3), 246-268.
- Geldof, D. (2011). Geluk, gelijkheid en duurzaamheid. Bouwstenen voor structureel sociaal werk. *Alert*, 37(4), 17-24.
- George, P., Coleman, B., & Barnoff, L. (2010). Stories from the Field: Practicing Structural Social Work in Current Times: Practitioners' Use of Creativity. *Critical Social Work*, 11(2), 13-27.
- Goris, P. (2012). Structureel sociaal werk: debatteren over een ondergesneeuwde kerntaak. *Alert*, 38(1), 15-23.
- Groenez, S., & Nicaise, I. (2002). *Traps and springboards in European minimum income systems: the Belgian case.* Leuven: HIVA.
- Groves, J. (2016). Exploring the Sacred-Secular Dialect in Everyday Social Work Practice: An Analysis of Religious Responses to Managerialism among Outreach Social Workers in Hong Kong. *The British Journal of Social Work*, 46(5), 1411–1428.

- Grymonprez, H. (2012). Structureel sociaal werk en straathoekwerk, klinkt het niet dan botst het. *Alert*, 38(4), 48-55.
- Grymonprez, H., & Debruyne, P. (17 april 2017). Sociaal werk zal politiek zijn of zal niet zijn. Geraadpleegd op 12 januari 2018, van https://sociaal.net/analyse-xl/sociaal-werk-zal-politiek-zijn/?_sf_s=output
- Grymonprez, H., & Roose, R. (2014) Outreach: een tweesnijdend zwaard? In De Vos, K., Grymonprez, H., Kerger, D., Roets, G., Roose, R., & Verstraete, P. (2014). *Handboek Integrale Jeugdhulp: cahier Outreach*. Geraadpleegd op 20 oktober 2017, van <https://biblio.ugent.be/publication/4327265/file/4329869>
- Grymonprez, H., Naert, J., Debruyne, P., Raeymaeckers, P., Hermans, K., & Roose, R. (10 oktober 2016). *Tendering bedreigt de kwaliteit van sociaal werk*. Geraadpleegd op 6 december 2017, van <https://sociaal.net/opinie/tendering-bedreigt-kwaliteit-van-sociaal-werk/>
- Grymonprez, H., Roose, R., & Roets, G. (2016). Outreach social work: from managing access to practices of accessibility. *European Journal of Social Work*, 20(4), 461-471.
- Hermans, K. (2012). Structureel sociaal werk, strijden tegen sociale ongelijkheid. *Alert*, 38(1), 8-14.
- Hermans, K. (2014). De signaalfunctie en structureel sociaal werk. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*. 23(3), 26–43.
- Hermans, K., & Deseir, K. (2009). *Sociaal werk de toekomst in!* Geraadpleegd op 12 januari 2018, van https://soc.kuleuven.be/web/files/11/66/2_K_Hermans_K_Desair_Sociaal_werk_de_toekomst_in.pdf
- Hodiamont, P., & Sabbe, B. (2005). Vermaatschappelijking op maat: een sociohistorische analyse. *Psyche*, 17(1), 4-7.
- Hojtink, M., & Van Doorn, L. (2011). Bestuurlijke turbulentie in het sociaal werk: de uitdaging van meervoudige coalitievorming. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 20(3), 5-23.
- Howitt, D. (2010a). Data Transcription Methods. In Van Hove (red.). *Qualitative Research for Educational Sciences*. Harlow: Pearson Education Limited.

- Howitt, D. (2010b). Thematic Analysis. In Van Hove (red.). *Qualitative Research for Educational Sciences*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Hupe, P., & Hill, M. (2007). Street-level bureaucracy and public accountability. *Public Administration*, 85(2), 279-299.
- IFSW. (6 augustus 2014). *Global Definition of Social Work*. Geraadpleegd op 15 oktober 2017, van <http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/>
- Ioakimidis, V. (2013). Beyond the dichotomies of cultural and political relativism: arguing the case for a social justice based 'global social work' definition. *Critical and Radical Social work*. 1(2), 183-199.
- Jansson, B.S. (2010). *Becoming an effective policy advocate: from policy practice to social justice* (6^e ed.). Belmont, CA: Brooks/Cole.
- Jordan, B. (1998). *The new politics of welfare: Social justice in a global context*. London: Sage.
- Jordan, B. (2004). Emancipatory social work: opportunity or oxymoron? *British Journal of Social Work*, 34(1), 5-19.
- Jordan, B., & Jordan, C. (2000). *Social work and the third way. Though love as social policy*. London: Sage.
- Jordan, B., & Parton, N. (2004). Social work, the public sphere and civil society. In Lovelock, R., Lyons, K., & Powell, J. (red.), *Reflecting on social work – discipline and profession* (pp. 20-36). UK: Ashgate.
- Jung, K., & Moon, M. J. (2007). The double-edged sword of public-resource dependence: The impact of public resources on autonomy and legitimacy in Korean cultural nonprofit organizations. *Policy Studies Journal*, 35(2), 205-226.
- Kirkwood, S., Jennings, B., Laurier, E., Cree, V., & Whyte, B. (2016) Towards an interactional approach to reflective practice in social work. *European Journal of Social Work*, 19(3-4), 484-499.
- Kluft, M. (2012). Zeg, bent u misschien de nieuwe professional? De omslag van de visie over welzijn naar het handelen van de nieuwe professional. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 21(1), 59-71.

- Kvale, S. (1996). *Interviews : an introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Lipsky, M. (1980). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public service*. New York, NY: Russell Sage Foundation.
- Lorenz, W. (2007). Practising history: memory and contemporary professional practice. *International Social Work*, 50(5), 597– 612.
- Lorenz, W. (2008). Towards a European model of social work. *Australian Social Work*, 61(1), 7-24.
- Lorenz, W. (2013). Recognising the face of the other: difference, identity and community. *International Journal of Social Welfare*. 22(3), 279-286.
- Lorenz, W. (2016). Rediscovering the social question. *European Journal of Social Work*, 19(1), 4-17.
- Maesele, T., Bouverne-De Bie, M., & Roose, R. (2012). On the frontline or on the sideline? Homelessness care and care avoiders. *European Journal of Social Work*, 16(5), 620-634.
- Manpuys, J., Lievens, J., Moens, A., & Vranckx, A. (2010). Centra voor geestelijke gezondheidszorg worden m(w)eer Mobiel. *Psyche*, 2, 16-18.
- Marston, G., & McDonald, C. (2012). Getting beyond 'heroic agency' in conceptualising social workers as policy actors in the twenty-first century. *British journal of social work*. 42(6), 1022-1038.
- Maso, I., & Smaling, A. (1998). *Kwalitatief onderzoek : praktijk en theorie*. Amsterdam: Boom.
- Metz, J. (2011). *Van sociale vernieuwing naar Welzijn Nieuwe Stijl*. Amsterdam: SWP.
- Mikkonen, M., Kauppinen, J., Huovinen, M., & Aalto, E. (2007). *Outreach work among marginalised populations in Europe*. Amsterdam: Foundation Regenboog AMOC.
- Miller, R., & Brewer, J. (2003). *A-Z of Social Research*. Londen, England: Sage.
- Moeys, H. (2013). "Que l'Etat nous aide" Subsidiariteit en gesubsidieerde vrijheid in de negentiende eeuw. *Kadoc-Nieuwsbrief*, 3, 16-20.

- Morse, G., Calsyn, R. J., Miller, J., Rosenberg, P., West, L., & Gilliland, J. (1996). Outreach to homeless mentally ill people: conceptual and clinical considerations. *Community Mental Health Journal*, 32(3), 261-274.
- Mortelmans, D. (2011). *Kwalitatieve analyse met Nvivo*. Leuven: Acco.
- Mortelmans, D. (2013). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden* (4^e herziene druk). Leuven: Acco.
- Mullainathan, S., & Shafir, E. (2013). *Scarcity: Why Having Too Little Means So Much*. New York, NY: Time Books.
- Mullaly, R. (2007). *The new structural social work*. Ontario: Oxford University.
- Naert, J., & Van Gijsegem, A. (2012). Participatieve basishouding van hulpverleners. Back to basics. *Alert*, 38(5), 50-55.
- Najam, A. (2000). The 4 C's of third sector-government relations. *Nonprofit Management and Leadership*, 10(4), 375–396.
- Never, B. (2011). Understanding constraints on nonprofit leadership tactics in times of recession. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 40(6), 990-1004.
- Newby, P. (2010). *Research methods for education*. Harlow: Pearson Education.
- Olivet J., Bassuk, E., Elstad, E., Kenney, R., & Jassil, L. (2010). Outreach and engagement in homeless services: A review of the literature. *The Open Health Services and Policy Journal*, 4(3), 53-70.
- Open Universiteit, (s.d.). *Kwalitatief onderzoek: Ethiek en integriteit in onderzoek*. Geraadpleegd op 19 februari 2018, van <https://oupsy.nl/files/Kwalitatief%20Onderzoek%20-%20Ethiek%20en%20integriteit%20in%20onderzoek.pdf>
- Payne, M. (2014). *Modern Social Work Theory* (4^e ed.). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Peeters, F., & Beelen, S. (2015) Het geheim van outreach. *Brussels Welzijnsnieuws*, 209, 10-14.
- Piessens, A. (2008). *De grammatica van het welzijnswerk. Studie van Sociale Praktijken*. Gent: Academia.
- Räkers, M. (2011). Outreachende vernieuwing van de sociale sector. Eropaf! 3.0. *SoziO-SPH*, 102, 121.

- Redig, G., & Anciaux, B. (2013). *Subsidiologie - hoe overheden verenigingen kunnen ondersteunen : theoretische en wettelijke kaders en praktische verkenning*. Mechelen: Kluwer.
- Reulink, N., & Lindeman, L. (2005). *Dictaat kwalitatief onderzoek*. Geraadpleegd op 19 februari 2018, van [http://www.cs.ru.nl/~tomh/onderwijs/om2%20\(2005\)/om2_files/syllabus/kwalitatief.pdf](http://www.cs.ru.nl/~tomh/onderwijs/om2%20(2005)/om2_files/syllabus/kwalitatief.pdf)
- Reynaert, D., Roose, R., & Hermans, K. (26 januari 2018). *Sociaal werk is mede-maker van mensenrechten. Debat over kernwaarden woedt voort*. Geraadpleegd op 28 januari 2018, van <https://sociaal.net/analyse-xl/sociaal-werk-is-mede-maker-van-mensenrechten>
- Rhodes, T. (1996). *Outreach work with drug users: principles and practice*. Straatsburg: Council of Europe.
- Rogowski, S. (2011) Managers, managerialism and social work with children and families: The deformation of a profession? *Practice: Social Work in Action*, 23(3), 157–67.
- Roose, R., De Vos, K, Kerger, D., Grymonprez, H., Roets, G., & Verstraete, P. (2014). *Vermaatschappelijking van de zorg; zijn we ongerust genoeg?* In De Vos, K., Grymonprez, H., Kerger, D., Roets, R., & Verstraete, P. (red.). *Handboek Integrale Jeugdhulp: cahier 3*. Geraadpleegd op 15 oktober 2017, van <https://biblio.ugent.be/publication/7204350/file/7205704>
- Roose, R., Roets, G., & Bouverne-De Bie, M. (2011). Irony and Social Work: In Search of the Happy Sisyphus. *British Journal of Social Work*, 42(8), 1592-1607.
- Sannen, L. (2003). *Drempels naar welzijnsvoorzieningen: de cliënt aan het woord. Literatuurstudie en diepte-interviews bij kansarmen en etnisch-culturele minderheden*. Leuven: HIVA KU Leuven.
- Shaw, I., & Lorenz, W. (2016). Special issue: private troubles or public issues? Challenges for social work research. *European Journal of Social Work*, 19(3-4), 305-309.
- Sluiter, S. (2010). *Signalering in het sociaal-agogisch werk. Met het oog op de samenleving*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

- Steketee, M. (2012) *Effectieve interventies bij multi-probleemgezinnen: wetenschappelijk onderzoek als brug naar de dagelijkse praktijk van het sociaal werk*. Geraadpleegd op 20 oktober 2017, van <http://soc.kuleuven.be/web/staticpage/6/37/nl/565>
- Svensson, N. (2003). *Outreach work with young people, young drug users and young people at risk. Emphasis on secondary prevention*. Straatsburg: Council Of Europe.
- Tonkens, E. (2014). Herover de participatiesamenleving. *S&D*, 71(1), 85-95.
- Tsui, M.S., & Cheung, F.C.H. (2004). Gone with the Wind: The Impacts of Managerialism on Human Services. *British Journal of Social Work*, 34(3), 437-442.
- Turbett, C. (2014). *Doing radical social work*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Van der Lans, J. (2008). *Ontregelen, de herovering van de werkvloer*. Amsterdam: Augustus.
- Van der Lans, J. (2010). *Eropaf! De nieuwe start van het sociaal werk*. Amsterdam: Augustus.
- Van der Linde, M. (2010). *Jane Addams. Pionier van verbinding hulpverlening, zelforganisatie en sociale hervormingen*. Geraadpleegd op 14 december 2017, van https://www.canonsociaalwerk.eu/1889_Addams/2010%2007%2023%20Jane%20Addams%20geillustreerd%20voor%20Maatwerk.pdf
- Van der Linde, M., & Verzelen, W. (11 november 2013). *Mary Ellen Richmond, Grondlegster van het social casework*. Geraadpleegd op 14 december 2017, van https://www.canonsociaalwerk.eu/be/details_verwant.php?cps=2&verwant=361
- Van Doorn, L., van Etten, Y., & Gademan, M. (2008). *Outreachend werken: Handboek voor werkers in de eerste lijn*. Bussum: Coutinho.
- Van Ewijk, H. (2010). *Maatschappelijk werk in een social gevoelige tijd*. Amsterdam: SWP.
- Vander Laenen, F., & O’Gorman, A. (2016). Ethische aspecten van het kwalitatief onderzoek. In Decorte, T., & Zaitch, D. (red.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (3^e ed., pp. 555–586). Leuven: Acco.
- Vandeurzen, J. (2013). *Beleidsbrief Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Beleidsprioriteiten 2013-2014*. Geraadpleegd op 24 december 2017, van <https://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2013-2014/g2215-1.pdf>
- Verschuere, B., & De Corte, J. (2015). Nonprofit advocacy under a third-party government regime: Cooperation or conflict? *Voluntas*, 26(1), 222–241.

- Verzelen, W. (11 november 2013). *Jane Addams, Settlement work in Amerika*. Geraadpleegd op 14 december 2017, van <https://www.canonsociaalwerk.eu/int/details.php?cps=4>
- Vranckx, A. (2009). De outreaching van de geestelijke gezondheidszorg. *Alert*, 35(2), 18-31.
- Vranken, J. (2014). *Theoretische raamwerken voor de studie van armoede en hun ontwikkelingen*. Geraadpleegd op 4 december 2017, van https://www.uantwerpen.be/images/uantwerpen/container34677/files/Publicaties/2014_theor_raamwerken.pdf
- Waege, H. (2003). Het onderzoeksplan. In Billiet, J., & Waege, H. (red.), *Een Samenleving Onderzocht: methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek* (pp.65-86). Antwerpen: De Boeck.
- Weert, W. (2013). *Outreaching werken: een onderzoek naar dilemma's in de praktijk* (Masterscriptie). Geraadpleegd op 16 december 2017, van http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/063/388/RUG01-002063388_2013_0001_AC.pdf
- Weis-Gal, I. (2017). Social workers' policy engagement: A review of the literature. *International Journal of Social Welfare*. 26(3), 285–298.
- Weiss-Gal, I., & Gal, J. (2014). Social Workers as policy actors. *Journal of Social Policy*, 43(1), 19-36.

Bijlagen

1. Leidraad interview praktijkwerkers en coördinatoren

Situering onderzoek: Via mijn onderzoek hoop ik inzicht te krijgen in hoe er vorm gegeven wordt aan de sociaal-politieke rol binnen het outreachend werken, welke context er gecreëerd moet worden om een sociaal-politieke rol te kunnen opnemen en welke drempels er ervaren worden bij het opnemen van die sociaal-politieke rol. Ik heb al een literatuurstudie uitgevoerd, op basis daarvan duik ik nu in de praktijk om te praten met professionals die outreachend werken. Heeft u nog vragen?

Informed consent: Voor het interview van start kan gaan wil ik u vragen om een *informed consent* te ondertekenen. Hiermee bevestigt u dat u op de hoogte bent van het doel van het onderzoek en dat u weet wat er zal gebeuren met de informatie die u aan mij geeft. Ik wil ook nog eens benadrukken dat alle informatie volledig geanonimiseerd zal worden.

Opname: Ik wil nog vragen of het voor u ok is dat ik dit interview opneem. Deze opname is alleen voor mij bedoeld en voor het vereenvoudigen van de dataverzameling. Na het onderzoek zal de opname vernietigd worden.

Inleiding: Het interview is ingedeeld in enkele delen. In het eerste deel wil ik graag een algemeen beeld krijgen van de organisatie en hoe outreachend werken een plek krijgt binnen de organisatie. Daarna zou ik graag dieper ingaan op de sociaal-politieke rol en hoe deze concreet vorm gegeven wordt.

Opmerking: Het kan zijn dat sommige van uw antwoorden op de vragen zullen overlappen. Ik ga wel alle vragen stellen, maar u mag zeker terug verwijzen naar eerdere antwoorden als u denkt dat u die vraag eigenlijk al min of meer beantwoord heeft. Moest een vraag niet duidelijk zijn mag u ook altijd vragen naar verduidelijking.

Deel 1: Algemeen beeld van outreach binnen de organisatie

- Kunt u kort omschrijven wat de organisatie precies doet?
- Wat houdt outreachend werken in binnen de organisatie?
- Waarom kiest de organisatie voor een outreachende aanpak?
- Welke voordelen biedt een outreachende aanpak volgens u?
- Kunt u het verloop schetsen van een outreachend hulpverleningsparcours, van bij aanmelding of ontmoeting tot eventuele aansluiting tot andere hulpverlening?

- Staat het outreachend werken volledig op zichzelf of is er sprake van een wisselwerking tussen het outreachende luik van de organisatie en de rest van de organisatie?
- Op welke manier wordt er invloed uitgeoefend? Doorstroom cliënten – informatie uitwisseling - ...

Deel 2: Sociaal-politieke rol

- Met welke problemen worden de cliënten geconfronteerd?
- Ziet u deze problemen als louter individuele problemen of heeft u de indruk dat hier ook sprake is van een maatschappelijke component?
- Welke betekenis geeft u persoonlijk aan het concept 'sociaal-politieke rol'?
- Welk belang hecht u aan deze sociaal-politieke rol?
- Is de sociaal-politieke rol volgens u een essentieel onderdeel van uw werk?
- Is de sociaal-politieke rol iets dat aandacht verdient tijdens de werkuren of iets dat eerder op vrijwillige basis dient opgenomen te worden?
- Krijgt u vanuit de organisatie ruimte of een mandaat om een sociaal-politieke rol op te nemen?
- Nee → Probeert u dan zelf ruimte te creëren om in te kunnen zetten op de sociaal-politieke rol? Aan de hand van welke strategieën?
- Betekend werkzaam zijn binnen uw organisatie automatisch dat er een sociaal-politieke rol opgenomen dient te worden, of is dit eerder een individuele keuze die iedere collega zelf mag en kan maken?
- Is de sociaal-politieke rol iets dat een belangrijke plek krijgt binnen de organisatie of wordt hier bewust of onbewust niet echt op ingezet?

Deel 3: verbinding tussen de praktijk en de sociaal-politieke rol

- Ervaart u de outreachende praktijk als een voedingsbodem voor uw sociaal-politieke rol?
- Ziet u bepaalde karakteristieken die van het outreachend werken een ideale afzetgrond maken voor een sociaal-politieke rol?
- Zijn deze volgens u bij outreachend werken prominenter aanwezig dan bij andere werkvormen in het sociaal werk?

- Zou u enkele activiteiten kunnen opsommen die u onderneemt in het kader van de sociaal-politieke rol?
- Verder vragen naar specifieke voorbeelden:
 - o Is er ruimte en tijd voor reflectie?
 - Worden situaties, indrukken, problemen, ... besproken binnen een team?
 - Gaat dit verder dan het bespreken van individuele cases?
 - o Zijn er soms acties die u onderneemt die niet puur in het teken staan van de individuele hulpverleningsrelatie, maar die eerder structureel gericht zijn?
 - o Worden er soms problemen gesignaleerd naar beleidsmakende instanties? (Welke?)
 - o Worden er soms acties opgezet met als doel het beïnvloeden van het beleid? (Eventueel samen met de doelgroep)
 - o Bent u politiek actief buiten uw professie?
 - Campagne voeren, protesteren?
 - Stelt u zich verkiesbaar?
- Heeft u de indruk dat u een invloed kunt uitoefenen op de totstandkoming van het beleid?
 - o Waarom wel/waarom niet?
 - o Over welk niveau heeft u het dan? Stedelijk, Vlaams, nationaal?
- Heeft u het gevoel dat u gehoor krijgt bij beleidsmakende instanties?
- Heeft u voldoende kennis van het beleidsvormingsproces en hoe u daar een invloed op kan uitoefenen?
- Via welke strategieën wordt er geprobeerd om een invloed op het beleid uit te oefenen?
- [Als we het beleid beschouwen als een proces dat verschillende fases doorloopt, op welke fase heeft u/de organisatie al een invloed proberen uitoefenen, op welke manier? (fase per fase bespreken)]
 - o Is er al een inspanning geweest de aandacht van het beleid op een bepaald probleem te vestigen? (agendasetting)

- Is er al eens informatie verzameld en doorgegeven aan beleidsmakers? Dit kan bijvoorbeeld gaan over cijfermateriaal. (beleidsvoorbereiding)
 - Bent u al betrokken geweest bij het nemen van de eigenlijke beleidsbeslissingen? (beleidsbepaling)
 - Hoe gaat u aan de slag met het wettelijk kader waarin u werkt? Is er ruimte om uw eigen stempel te drukken? Hoe doet u dat? (beleidsuitvoering)
 - Wordt u betrokken bij de evaluatie van het beleid? Kunt u na de invoering van bepaalde regels deze evalueren en aangeven hoe deze vorm krijgen in de praktijk? (beleidsevaluatie)
- Wordt er vooral gezocht naar wat er mogelijk is binnen het bestaande beleid of wordt er geprobeerd om het beleid uit te dagen en te veranderen? (Wordt er actief ingezet op de sociaal-politieke rol of wordt er eerder gebruik gemaakt van de discretionaire ruimte?)
 - Als u de evolutie doorheen de jaren bekijkt, denkt u dan dat het opnemen van een sociaal-politieke rol evidenter geworden is of juist moeilijker? Hoe komt dit?

Deel 4: Impact op de eigen organisatie en overheidsbeleid

- Merkt u dat het outreachend werken een impact heeft op de rest van de organisatie?
- Zijn er veranderingen (hoe klein ook) die er zijn gekomen door impulsen uit het outreachende luik? (vb. procedures aanpassen, doelgroep, drempels benoemen en/of aanpakken)
- Zijn er logica's in de organisatie die voorheen niet in vraag gesteld werden, die vanuit het outreachende luik wel onder de loep genomen werden? Werden deze aangepast?

Deel 5: Welke factoren bepalen dat outreach als sociaal-politiek instrument kan fungeren

- Welke factoren lijken u bepalend voor of en hoe een sociaal-politieke rol opgenomen wordt?
 - Spelen individuele factoren (micro) een rol? (vb. ervaring, leeftijd, socio-economische situatie, positie in de organisatie, politieke geëngageerdheid, professionele opvattingen...)
 - Zijn factoren eigen aan de organisatie (meso) bepalend? (vb. de cultuur in de organisatie, steun vanuit de organisatie)

- In hoeverre oefenen maatschappelijke factoren (macro) een invloed uit? (vb. het politiek systeem, de economische situatie, het welvaartsregime, evolutie van het sociaal werk)
- Is er sprake van een wisselwerking tussen deze niveaus denkt u? Op welke manier hangen ze samen?
- Ervaart u bepaalde drempels bij het uitoefenen van een sociaal-politieke rol? Als er soms sprake is van terughoudendheid bij het uitoefenen van deze rol, hoe komt dat?
- Tot slot, welke factoren lijken u bepalend voor het kunnen ontplooiën van een sociaal-politieke rol?

2. Leidraad interview medewerkers VLASTROV en SWAN

Situering: Mijn thesis gaat over de sociaal-politieke rol van outreachend werkers. Ik heb daar een literatuurstudie rond uitgevoerd en heb een interview afgenomen van 16 outreachende professionals die werkzaam waren binnen heel diverse outreachende praktijken. Ik heb praktijkwerkers en coördinatoren bevroegd, maar merkte dat die personen, zeker wat beleidsbeïnvloeding betreft, niet steeds een volledig zicht hebben op wat er met signalen gebeurt en wat de rol van overleggroepen of koepelorganisaties hierrond is. Dat is op zich ook al een interessante vaststelling vind ik, maar ik wou toch proberen om daar nog een beter beeld van de krijgen dus daar heb ik een aantal vragen over voor u.

Informed consent: Voor het interview van start kan gaan wil ik u vragen om een *informed consent* te ondertekenen. Hiermee bevestigt u dat u op de hoogte bent van het doel van het onderzoek en dat u weet wat er zal gebeuren met de informatie die u aan mij geeft. Ik wil ook nog eens benadrukken dat alle informatie volledig geanonimiseerd zal worden.

Opname: Ik wil nog vragen of het voor u ok is dat ik dit interview opneem. Deze opname is alleen voor mij bedoeld en voor het vereenvoudigen van de dataverzameling. Na het onderzoek zal de opname vernietigd worden.

Opmerking: Het kan zijn dat sommige van uw antwoorden op de vragen zullen overlappen. Ik ga wel alle vragen stellen, maar u mag zeker terug verwijzen naar eerdere antwoorden als u denkt dat u die vraag eigenlijk al min of meer beantwoord heeft. Moest een vraag niet duidelijk zijn mag u ook altijd vragen naar verduidelijking.

- Mag ik misschien eerst vragen om toe te lichten wat dat inhoudt, coördinator straathoekwerk zijn?
- En u bent ook actief bij SWAN?
- Er lijken heel veel overleggroepen te zijn, ontstaan die voornamelijk vanuit de praktijk of worden die van bovenaf georganiseerd? En bovenaf, is dat dan de koepelorganisatie, het beleid, of nog iets anders
- Voornamelijk de coördinatoren lijken betrokken bij de overleggroepen, is dat in het algemeen zo of zijn er eigenlijk ook eerstelijns werkers bij betrokken?
- En hoe worden mensen daarbij betrokken, vaak hoorde ik 'Ah, dat is toevallig dat ik daar in terecht ben gekomen.' Gaat dat altijd zo toevallig, staan die groepen open voor iedereen?

- Wat is het onderwerp of wat is het doel van deze overleggroepen, worden hier vooral praktische zaken besproken (bijvoorbeeld afstemmingsvraagstukken) of wordt er ook kritisch gereflecteerd, worden er ook bouwstenen gelegd om actie te ondernemen? Dus hebben die groepen ook een sociaal-politieke rol in feite.
- De praktijkwerkers geven aan dat ze dingen signaleren naar hun coördinatoren, coördinatoren stappen er mee naar de overleggroepen, heeft u een zicht op wat er daarna gebeurt met de signalen vanuit het praktijkveld? Hoe wordt daarmee aan de slag gegaan vanuit de overleggroepen?
- Er werd in de interviews verschillende keren verwezen naar VLASTROV en SWAN (voornamelijk door straathoekwerkers) en de rol die die organisaties spelen in het meer structureel werken. Welke rol nemen deze organisaties daar volgens u in in?
 - o Spelen deze organisaties een rol in het beleidsvormingsproces? (agendasetting, beleidsvoorbereiding, beleidsbepaling, beleidsuitvoering, beleidsevaluatie)
 - o Wordt er binnen de organisaties kritisch gereflecteerd of zetten de organisaties aan tot kritische reflectie?
 - o Worden er acties ondernomen door deze organisaties die gericht zijn op structurele verandering?
- Het gevoel leeft dat er vanuit het praktijkveld weinig mogelijkheden zijn om echt structureel iets te veranderen.
 - o Denkt u dat via het signaleren op overleggroepen er zaken aangekaart en verandert kunnen worden?
 - o Denkt u dat dit de meest aangewezen weg is om verandering te bewerkstelligen of denkt u nog aan andere zaken?
- Het gevoel leeft dat het praktijkveld pas informatie krijgt wanneer alles al beslist is. Is dat zo of denkt u dat er via bepaalde wegen wel mogelijkheden zijn tot inspraak?
- Nog een laatste vraag, hoe staat u tegenover de evolutie van de sociaal-politieke rol doorheen de jaren? Is het moeilijker of makkelijker geworden om zo'n sociaal-politieke rol op te nemen denkt u en om welke redenen?

3. Informed Consent

Datum:

Plaats:

Geïnformeerde toestemming

Ik, (ondergetekende),

..... (volledige naam in drukletters a.u.b.)
ben bereid om mee te werken aan de masterproef van Justine Rooze, studente Master of Science in het Sociaal Werk aan de Universiteit van Gent. Met dit onderzoek wil de studente een bijdrage leveren aan het wetenschappelijk onderzoek omtrent de sociaal-politieke rol van outreachende sociale professionals.

Ik ga akkoord met de volgende voorwaarden:

- (1) Ik heb voldoende informatie gekregen omtrent het doel van het onderzoek;
- (2) Ik neem totaal uit vrije wil en op vrijwillige basis deel aan het onderzoek;
- (3) Ik geef de toestemming aan de onderzoeker om mijn resultaten op een vertrouwelijke en anonieme wijze te verwerken en te rapporteren;
- (4) Ik ben op de hoogte van de mogelijkheid om mijn deelname aan het onderzoek op ieder moment stop te zetten en dit zonder opgave van reden;
- (5) Na afloop van het onderzoek kan ik een exemplaar van de masterproef krijgen.

Kruis hieronder aan waarmee u akkoord bent:

- Ik ben bereid geïnterviewd te worden door Justine Rooze.
- Dit gesprek mag opgenomen worden om achteraf te beluisteren en te verwerken. Dit gesprek zal nadien gewist worden.

Contactgegevens: Justine Rooze – 0476 20 27 08 – Justine.Rooze@UGent.be

Promotor: Dr. Joris Decorte – Joris.Decorte@UGent.be

Voor akkoord,